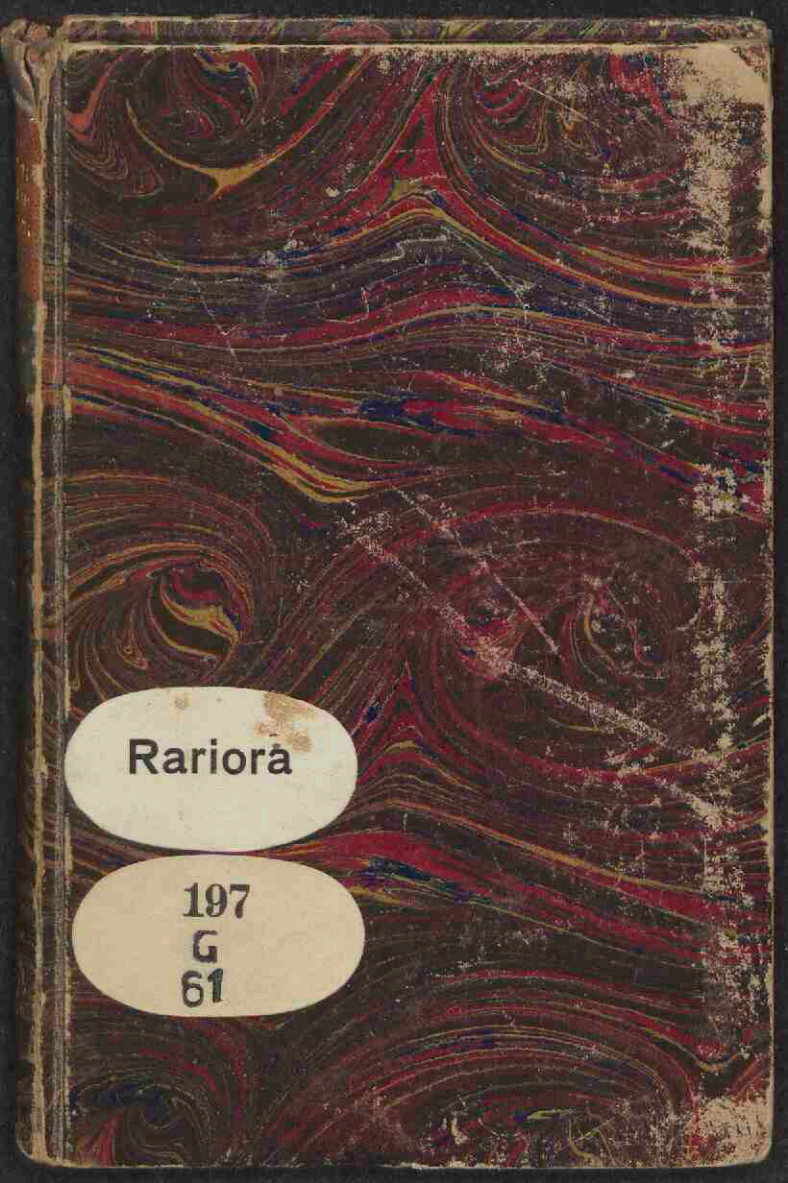

Der waerheyt onderwijs : een tsamen sprekinghe, waer in de waerheyt (welcke Gods Woort selve is) alle simpele ende onwetende menschen onderwijst, wat haer tot der salicheyt van noode is te weten : uit de heylige schrift vergadert.

<https://hdl.handle.net/1874/360666>

The image shows the front cover of an old book. The cover is decorated with a complex marbled pattern in shades of dark red, brown, and black, with thin veins of yellow and blue. The pattern consists of swirling, wavy lines. Two white oval labels are pasted onto the lower-left portion of the cover. The top label contains the word 'Rariora' in a black serif font. The bottom label contains the numbers '197', 'G', and '61' stacked vertically in a black serif font.

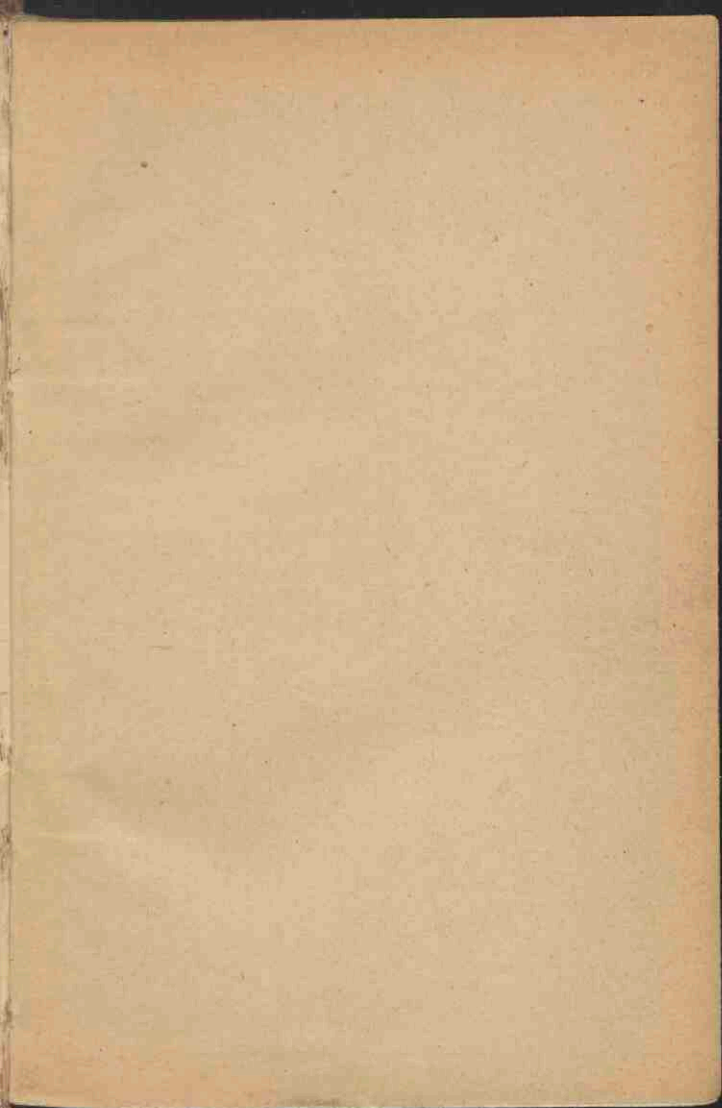
Rariora

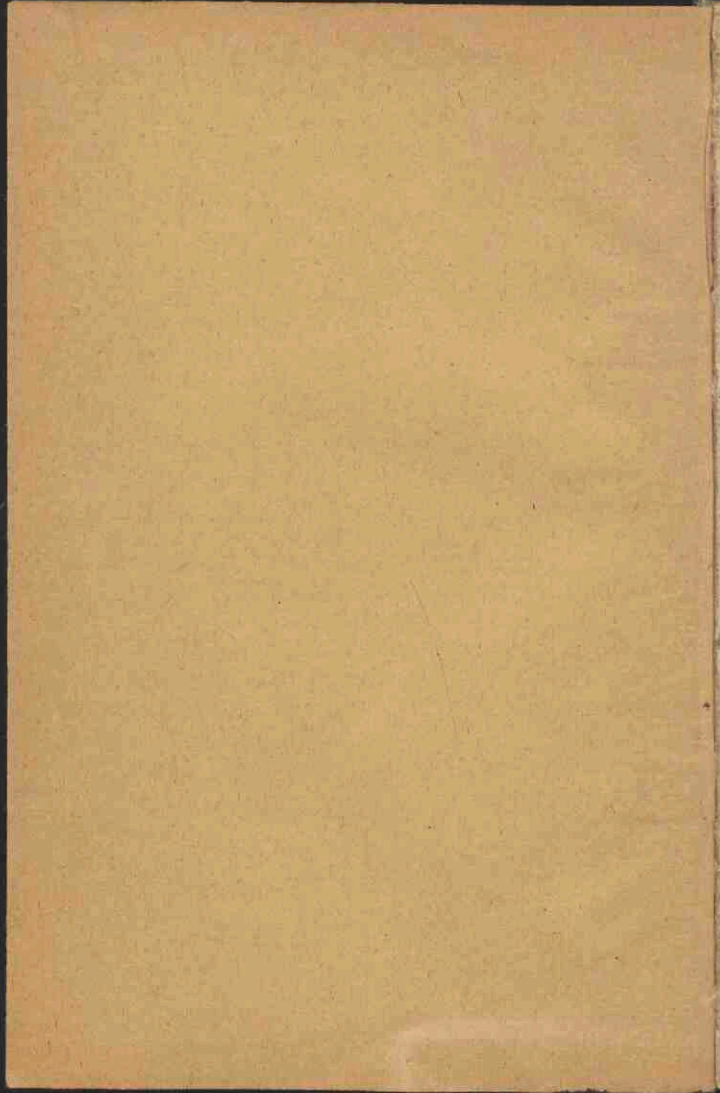
197
G
61

Nijhoff - Kronenburg.

№ 2193.

Index Karol V, Leven, 1550
vermeldt dit kettersche boekje
op blad C_{II} verso, 4^e reg. van onderen
Zie hierover: Sepp, Verboden Lectuur,
p. 91. Hij konde deze uitgave niet,
wel hoort hij naar lat. Editioe [II 40]
uitgaven van Emden 1555 en Emden 1556.
en naar Le Long: [1520] - vermoedelijk
niet bestaand of inc. ex. van deze
uitgave. - 1555 v. 'Niz van Oldenborgh',
1556 v. W. Gallwert, Emden en ib. 1566
ook Sepp hoort geen veronderstelling
wat betreft auteur.

197.5.61
III
rara

Der Auaer

heyt onderwijs.

En tsamen sprekinge,
waer in de Waerheyt (welcke Gods
woort selue is) alle simpele ende
ontwetende menschen onder-
wijst, wat haer tot der sa-
licheyt van noode is
te weten.

Wt de heplighe schrift ver-
gadert.

iiij. Eder. iij. c.
Waerheyt verwinnt.

BIBLIOTHEEK
RUKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

Totten Lesere.

Erfame leser, in desen Dialo-
goot tlamensprekinge so hebt
ghi die godtsalighe leeringhe
der waerheyt selue, tot onderwijsin-
ghe van alle simpele en onghelerde
menschen, hoe si haer in de liefde
Gods, ende haers naelken houdē sul-
len, met meer ander saken des ghe-
loofs, die elcken Christen mensche
ter salicheyt van noode sijn te wetē:
schouwende alle valsche leeringe en
oproer, daer der (Godt betert) nu in
desen periculosen tijt veel mede be-
smet sijn.

Item dat niemant niet meer noch
hoogher gheuoelen en sal, dant hem
en betaemt ende behoort: Doch dat
een peghelick hem sal laten ghenoe-
ghen ende te breden sijn in sine roe-
pinge en staet, hem bredelick houwē
de met alle eēdzachticheyt inder lief-
den. Daerom lieue leser wilt dese on-
derwijsinghe ten besten verstaen, en
de belieuet v daer in yet te berispen
oft te oordeelen, dat wilt alleen doe
in de simpele onuerdachte vraghe des
onghelerden, en schrijuet sijn plom-

a.ij ps

pe onwetentheyt toe: ilk dat v anders
dunct dat hi pet spreekt daer ghi re-
den vindt om v aen te moghen kno-
ten: maer en wilt toch dat teghen het
woort der waerheyt (so die wijse mā
rardt) in gheender manieren sprekē,
maer tselue ter herten nemen, ende
met goetwillicheyt ontfanghen, op
dat het woort Christi aen v mach te
de grīpen, want de waerheyt seyt
Den armen wordt dat Euangelie
gheprediet: ende salich is hi die aen
mi niet verargert en wordt. Den
brede Gods die alle sinnen te bouē
gaet, die beware uwe herten ende
sinnen in Christo Jesu inder
eeuwicheyt Amen.

In desen Dialogo spreekt
de Warhept met den onghelerden.
De onghelerde spreekt eerst met
hem seluen, ende daer na gaet hi
tot der schriftueren.

Onghelerde.

Als ich bemercke watmē nu ter
tijt al gheleerde, wijse ende con-
stighe mans vindt inder he-
ligher kercken, wien de kennisse der
waerhept so rijchelicken gheopen-
baert is, ende weten al wat totter sa-
lichept vā noode is, also dat mi dunct
onmoghelick te sijn, oft alsulcke ghe-
leerde moeten hier eenen hemelschē
schat hebben opter aerden, ende een
oueruloepēde fonteyne, waer wt hē
Godt gunt te halē ende te scheppē al
wat haer herte begheert, nootlake-
lick sijnde tot der kennisse haers sa-
lichepts: So ghelooue ich certeyn, en-
de houdt vooz de waerhept, en hebt
ooc wel meer gehoozt, dat dit het ou-
de ende nieuwe Testament is, den
voorzghenoemden schat ende tresoor,
daer Godt ons so onmetelickē ende
grooten rijckdom in heeft ghelaten,
En so mē ons prediet: so heeft Godt

a. iij hier

hier opter aerden sijn godlijcke ende
vaderlijcke woort allen mensche ver
condicht: die niet als de phariseen,
maer met doztigher en vieriger het
ten tot hem quamen, so wel de sim
pele als de geleerde, de clepne als de
grootte, ende en heeft niemant wtge
uomen, noch onbequaẽ geacht, maer
hi heeft peghelickẽ eenen vrien toe
ganck ghegheuen tot sinen woorde
ende heylighe sermoonen. Wãt dan
Godd sijn lichamelijcke stemme ende
goddelick woort niemant onttoghen
oft ghewepgert en heeft, hoe plomp
ende onghelert si oock waren, daer
omme ilt dan mijn valt betrouwen,
dat hi eenen pegelijckẽ wie hi wesen
mach, so vrien toeganc heeft ghege
uen en ghelaten nu tertijt tot sijnen
schriftelicken woorden, als hi doen
dede met sinen mondeliken woordẽ:
so heb ic nu dan metter hulpe Gods
voor mi ghenomen (hopende dat het
selue Gode niet en sal mi shagen) dat
ick niet alder ootmoedicheyt, dozt en
begeerte totter seluer fonteyne gaen
wil, daer alle goede menschen de ken
nisse Gods, ende haer salicheyt wt
scheppẽ, dat is, tot die heylige schrif
ture

tuere des ouden ende nienwē Testa-
ments, ende soecken daer in de waer-
heyt die mi onderrechte, wat ic ghe-
loonen moet: wat Gods wille is, en-
de sijne oppersten dienst, dien ic hē
bewijfen moet, ende wat mi dient te
weten tot Gods eere ende anders
niet: Daeromme bidde ick, teghen-
woordelick dat hi mi doer sijn vader-
licke goetheyt openbarē wil sijn god-
delicke waerheyt, in desen dupsteren
denijnghen op roerighen tijt: op dat
ick doer mijn onwetenheyt niet en
dwale van mijnder sielen salicheyt.

Hoe dat een yegelic Gods
woort sal voor ooghē hebben, en hoe
dat wi in onser noot van Christus sul-
len hulpe begheeren.

Ongheleerde.

So neme ick dan indē naem ons
Heeren de schriftuere voor handen,
ick arme, domme, ongheleerde men-
sche: ende begeere met alder ootmoe-
dicheyt ende reuerentie, o heplighe
waerdighe waerheyt van v gheleert
te worden, oft mi oock oerbaer is, en
de Godt den Heere belieft, dat ic de
a, iij. ken

kenisse mijns salicheyts in die schrif-
tuere te soeckens

Waerhept.

Elaias. **Alle ghi die die dorst hebt coemt
ib.a totten wateren.**

Joã.v.f **Onderloect de schriftueren,
salich sijn de ghene die onbesmet
sijn op den wech, die in de wet des
Psalm. Heeren wandelen, salich sijn de gene
c.xviij.a die sijn getupghemissen onderloechē.**

Eccl.i.a **Die fonteyne der wijsheyt is dat
woort Gods.**

ij.Tim. **Alle schriftuere van Godt inghe-
ij.d gheuen, is ord aerlick om te leeren
tot straffinghe, tot beteringhe, en tot
onderwijsinghe.**

Wingheleerde.

**Och Godt si gheloeft: so mach ic
dan ooc die schriftuere met vrier her-
ten wel lesen, om mijn arme, honghe-
rige siele te spijzen.**

Waerhept.

Matth. **Salich sijn de ghene die hongeren
b.a ende dorsten na de rechtuaerdicheyt,
want si sullen versaedt worden.**

Deute. **De mensche en leeft niet alleen vā
bij.a den broode, maer van alle woort dat
Matth. daer coemt wt den monde Gods.**

lij.a. **Neemt dese woorden ter hertē aē**

v

u siele, en bindtse tot een teeken vooz. **Denke.**
utwe ooghen. **Onghelerde.** vi, b

So bidde ick v **Godt** almachtich,
dat ghi mi met uwen hepligen **Geest**
mijn verstant wilt verlichten, en be-
waren mi; dat ick wt v breele, ende
woorden niet en ga. **Waerhept.**

Also seyt de **Heere**: **Wien** sal ick **Elisas,**
aensien dan dien, die dan eenen ellen **ixv i, a**
dighen, vernederden, ghebrokenen,
gheest is, en die mijn woordē breekt.

Onghelerde.

D goddelijcke waerhept die vant
aenbeghin gheweest sijt, ia daer alle
dinghen doer gheschepen sijn, ia ghi
die **Godt** selue sijt, hoe sal ick arme,
ontwaerdighe sondaer mi dorren ver-
meten v te ghenaken, v te vraghen
na den wech mijnder salichept, na het
leuen wijnder sielens

Waerhept.

En breekt niet ghi clepue schare: **Lu. xij. e**
want het is des **Vader** s welbehagē **Joan.**
v te gheuen dat rijcke: **Ich** ben den **xij. b**
wech, die waerhept ende het leuen:
Niemand en coemt totten **Vader** dan
doer mi. **Onghelerde.**

Sijt ghi de waerhept ende wech,
hoe sal ick moghen ingaen doer v, ie

9 a, b die

die met sonden, boosheyt en ourecht
naerdicheyt beuangen ben.

Waerheyt.

Matth. De ghesonde en behoeuen de me-
ix. b decijnmeester niet, maer de cranche.
Marc. Ick en ben niet gheromen te roe-
ij. d. pen de rechtuaerdighe, maer de son-
daers tot berou. Ongheleerde.

Och wat mocht mi meerder salie
heyt ghebueren, dan dat ick mi soude
derren begheuen, met mijn sondighe
beulecte consciencie tot Godt te co-
men, ende mynder sielen ghesonthe-
den van hem te eysschen en te ontfan-
ghen: Hoe waert moghelick dat een
so moghende Godt en Heere so cley-
nen verwoyden creatuerken aensien
soude moghen? Waerheyt.

Luc. i. c Wi Godt en is gheen diuck om mo-
ghelick.

Marc. Waert dat ghi dat cost ghe loouen
ix. c. alle dinghen sijn moghelick den ghe-
nen die ghe loouen. Ongheleerde.

Ist dan moghelick dat ic arm ver-
doemē sondaer noch sal behoude wor-
den, ende int eynde niet verlozen bli-
uen? Waerheyt.

Waerom sijt ghi bevreesst ghi cley-
van ghe looues?

Des

Des menschen sone en is niet ghe
comen om de sielē te bederuen, maer
te behouden. Lu. ix. g

Ich ben ghecomen om dat si het le
uen souden hebben, ende dat sij ouer
uloedigher souden besitten. Ich ben
een goet herder, en een goet herder
stelt sijn leuen voor sijn schapen. Joā. x. h

Dngheleerde.

O getrouwe herder Jesu Christus,
waer sal ick dan gaen, daer ick troost
binden sal ende ontlatinge mijnder
beswaerder consciētiē? Segt mi toch
wien sal ick moepen, aen wien sal ict
versoecken: wijst mi toch yemant, tot
wiens hulpe ick mi sekerlick sal mo-
ghen verlaten. Waerhept.

Alle die daer arbeiden coemt tot
mi, ende die daer beladen sij met son-
den, ick sal si hermaken. Matth.
xi. d.

Dngheleerde.

O Jesu Christus almoghēde Godt
sijt ghi daer ick met mijn siele ende
beladen consciētie toe comē sal: ben
ick dan seker dat ghi mi niet en sult
verworpen om de menichte mijnder
boosheden? Waerhept.

Alle die mi de Clader gheeft die
coemt tot mi, ende wie tot mi coemt
die. Joā.
vi. e.

den en sal ick niet verstoeten.

Dat is den wille des gheës die mi ghelonden heeft: dat wie den Sone liet ende ghelooft in hem, dat hi de ewighe leuen hebbe: ende ick sal hem verwecken inden laetsten daghe.

Onghelerde.

Ich gelooue wel Heere, dattet waer is, wie den Sone liet ende ghelooft in hem, dat hi de ewighe leuen hebbe: maer nu en sie ick u persoonlic niet teghenwoordich, hoe sal ick dan dat ewighe leuen moghen hebben?

Maerhept.

Joan.
xx. v.

Salich sijn de gene die niet en hebben ghesien, ende nochtans ghelooft hebben. Voorwaer voorwaer segghe ick u: Die mijn woort hoort, ende ghelooft inden ghenen die mi ghesondē heeft, die heeft dat ewighe leuen, ende hi en sal in de verdoemenisse niet comen, maer hi is gegaen van den doot int leuen.

Onghelerde.

Ich gelooue wel dat die rechtuaer dich ende van sonden vrij sijn, en so wie u woorthoorē oft lesen, datse doer haer gelooue dat ewighe leuen hebben sullen, maer so en ist met mi niet ghe.

ghesfelt, want ick dagelics met mijn
grootte ghebreken v heplighe ghebo-
den ouertrede, ende niet en doe dat ic
schuldbich ben te doen.

Waerhept.

Wanneer ghi al ghedaē hebt dat Lucas,
v beuolen is, so segt: Wi sijn onnut. xvij.c.
te knechten, wi hebben ghedaen dat
wi schuldbich waren te doen.

Dngheleerde.

Ter saligher vzen sijn wi tot v ge-
comen, o heplighe waerhept, om van
h aldus onderwesen te worden: wāt
om de veelhept mijnder sonden en
hebbe ick niet dorren comen tot den
hope der berghiffenis, en heb alrijt
veruaert gheweest, utwen troost en-
de biltant te aentropen. Waerhept:

Ghi dwaelt om dat ghi vā de schrif-
tuere nieten weet: noch vā de cracht **Marc.**
Gods. Want dat is sekerlick waer **xij.b.**
en een dierbaer woort, dat Christus
Jesus ghecomē is in de weerelt om **i. tim. i. 6**
den sondaer salih te maken.

Dngheleerde.

Sal ic daer vast op moghen staē,
dat hi tot dier mepninghe tot ons in
de werelt ghecomen is?

Waerhept,

Heo

Lu. xxi d Hemel ende aerde sullen vergaen,
maer mijn woordē en sullen niet ver
gaen. **Ongheleerde.**

Och siet goede waerhept, ick heb
mi onderwonden veel van u te bra
gen, hoe wel dat ics onwaerdich ben,
nochtans hope ick, ghi en sult mijn
simpelhept niet herlmaden, al ver
mete ick my so brjck te spreken,
en begheere van u geleert te wordē,
niet tot curiooshept, maer inder ken
nisse der waerhept, tot Gods eere,
ende mijnder sielen salichept: Dus
wilt mi doer u ghetupghenis patien
telick verclaren sommighe punten
die ick braghen sal. **Waerhept.**

Joan.
xvi. d.

Ick ben daer toe in de werelt ghe
comen ende ghebozen, op dat ick der
waerhept getupgenisse gheuen sou
de: Wie wt der waerheptis die hoort
mijn stemme. **Ongheleerde.**

Och daer hertroost ghi mi sonder
linghe: ende ick hope ghi en sult mijn
cleyn plomp verstant int braghē mi
niet qualiken afnemen. **Waerhept.**

Matth.
b. a.

Eccl. iij a

Salich sijn de ghene die gheelelic
arm sijn. In u vernederighe hebt
lōdtlaemhept, wāt int vier wort het
gout ende siluer beproeft; maer ont
fanc

fanc

fanckeliche menschen indenouen der
clepuichept ende vernederinghe.

Leert van mi, want ic ootmoedich
ende saechtmoedich van herten ben. *Matth.*

Geuoelt vandē Heere int goede, *xi, d.*
ende soect hem in simpelhept der her
ten: want hi wordt geuonden vandē *Sapie.*
ghenē die hem niet en tenterē, en hi *i, a*
verschijnt den ghenen die in hem be-
trouwen. *Ongheleerde.*

Nochtans, hoe wel ic seker hē, dat
ick wel tot Godt comen mach, en vā
hem hulpe begheeren, so en derf ick
nochtans niet alleē tot hem gaen son-
der middelaer, die mi eerst aen sijn
maiesthept prijs, gunst ende verloe-
ninghe mach verweruen. Wien sal
ick dan daer toe verloeckens

Waerhept.

Daer is een Godt en een midde-
laer tusschē Godt en de mensche, dat *i. Thim.*
is Iesus Christus: die hē seluen ghe- *ij, a*
gheuen heeft voor allen tot een ver-
loeninghe. Waer wt hi oock salich
maken mach ewelicken, die doer hē *Hebreo.*
tot Godt comen, en hi leeft altijt om *vij, d.*
ons te verbidden. *Ongheleerde.*

Maer hoe sal ick des seker sijn, dat
Christus mi eē middelaer wil wesen

vi

by sinen hemelschē Vader: Heeft hi
alfulcx erghent in de schrift beloeft:
dat segt mi toch, waert gheschreuen
staet, ende hoe sijn woorden luyden?
Waerhept.

Joā. x. a. Voorwaer voorwaer segge ick v:
wie niet ter dooren in en gaet in de
schaepskope, maer climt elders in,
dat is een dief ende een moordenser,
Ick ben de doze, ist dat yemant doer
mi ingaet, die sal salich worden; ende
hi sal in ende wt gaen, en hi sal wey-
de vinden.

Ongheleerde.

O Christe, wilt mi dan beschermē,
op dat ic arme sondaer recht doer v
in de schaepskope mach comen, ende
wilt mi crachtelicken inden laetsten
wtganc mijns tijtelijcken leuē: doer
v leyden int eewighe leuen.

Waerhept.

Joā. xi. f. Voorwaer voorwaer segge ick v:
die in mi ghelooft, die heeft dat eewi-
ghe leuen.

Ongheleerde.

Waer Heere, mijn booshept en son-
den en sullen mi die niet beletten, om
doer v te gaen?

Waerhept.

Ick

Ick verdijue hi mildaet ghelijck
zen wolcke en v sonden ghelijck den
veuel. Ick bent seluer die v sondē en
de boolheden wt doe om mijnēt wil-
le, ende uwer sonden en sal ick niet
meer ghedencken. Ghi sijn nu ghe-
sont, en wilt niet meer sondighen.

Esaias.

xlviij. d.

Joē.

xciiij. d.

Joā. v. a.

Matth.

xxvi. d.

Waect ende bidt, op dat ghi niet
en halt in becoringhe. De gheest is
berept, maer het vleesch is cranck.

Van de liefde tot Godt
ende onsen naesten. Item een vercla-
ringhe van de wet, ende hoe hem een
mensche daer in hebben sal.

Ongheleerde.

Wat danckbaerhept sal ick v betwij-
sen o ghenadighe Heere, voor so gro-
ten onbegrijpelicken weldaets

Waerhept.

Haet dat quaet, en doet goet, ende
hebt dat goet lief.

Psalm.

xxiiij. c.

Ongheleerde.

i. Petr.

ij. b.

Och wat sal ick dan lief hebbē, als
ick dat goet lief hebbe?

Waerhept.

Daer en is niemant goet dā Godt
alleen. Ghi sult lief hebben Godt

Lu. xviij

c.

v utwē

Marc. uwē Heere wt gheheelder herten, en
xij. c. wt uwer gheheelder sielen, wt al v
crachten, ende wt al uwē ghemorde.
En uwer naesten als v seluen.

Onghelerde.

Maer doer en hoe sal ic dese groo
te liefde moghen vererighen?

Waerhept.

Jo. xv. b Ist dat ghi mijn gheboden houdt,
so blijft ghi in de liefde,

Onghelerde.

Wat sijn uwē gheboden?

Waerhept.

Joan. Dat ghebiede ic v, dat ghi malcan
xij. d. deren lief hebt: Ende mijn ghebodt
gheue ich v, dat ghi malcanderen lief
hebt, so ich v lief gehadt hebbe. Daer
bi sal een yghelick bekenne, dat ghi
mijn discipelen sijn, ist dat ghi liefde
ouder malcanderen hebt.

Onghelerde.

Och lieue Heere dese liefde out
breect mi al te groffelicken, want als
ich mi seluen ondertalk e, so en houde
ich mi niemāt naerder, dan mi selue.

Waerhept.

i. Cori. De liefde en soect niet dat haer is.

vij. b

Onghelerde.

Och wat sal ick dan beghinnen en ick
arm

arm verlozen sone, dat ic nu dese lief
de in mi seluē niet en vinde, nu mach
ick wel despereren. **Waerhept.**

En sijt niet ongheloouich, maer
gheloouich. En wilt niet breeken,
want ick heb v verlost. Begheert
ende ghi sult ontfang hen. Al wat
ghi bidt in mijnen naem en in uwen
ghebeden, ghelooft ghi dat ghij t ont
fanghen sult, het sal v gheschieden.

Joā. xij.
d.
Esaïas.
xliij. a
Matth.
vij. a
mar. xij.
Joan.
xiiij. b.

Ongheleerde.

Sal ick Godt dan wel deruen bid
den, dat hi mi verleene sijnen hepli
ghen Gheest, die mijn herte ende sin
nen tot sijnder liefden mach ontste
ken? **Waerhept.**

Ik dat ghi die quaet sijt uwen kin
deren goede gauen condt geuen, hoe
beel te meer sal die Vader inden he
mel den heplighen Gheest geuen de
gheue die hem bidden. Voorwaer
voorwaer ick segge v: ik dat ghi den
Vader pet bidt in mijnen naem, hi
salk v gheuen.

Luc. xi. d
Jo. x. bid

Ongheleerde.

Wat sal ick hem dan anders biddē
dan om de liefde, die hi so seer hooge
licken allen menschen heeft gebodē.

Waerhept.

v. ij.

De

i. Cozi.
xij. a.

De liefde is sancmoedich en vrie-
delick, de liefde en beuigt niet, de lief-
de en verschalet niet, oft en bedriecht
niet, si en blaest haer seluen niet op,
si en is niet bedzi eghelijck, si en soect
haer seluen niet, si en laet haer seluē
niet verbitteren, si en ghedeuct niet
erchs, si en verblijdt haer niet van de
ongherechtichept: maer si verblijdt
haer van die waerhept, si verdraget
al, si gheloouet al, si hopet al, si lijdet
al. **Ongheleerde.**

i. Tim.
i. a

Ich hoorde wel de volmaecthept die
Godt van ons eyscht is in de liefde
ghelegghen. **Waerhept.**

Ro. xijc

De hooft summe en het eynde des
ghebots is liefde van reynder hertē
en van goeder consciētiē, en van
onbeueynsden gelooue. Want wie
dē anderē lief heeft, die heeft de wet
veruult. **Ongheleerde.**

Matth.
vij. b.

Maer mede sal ic van de liefde be-
wijlen? **Waerhept.**

Esaias,
lviij. b

Al wat ghi wilt dat v de mēschen
doen sullen, dat doet haer ooc weder
om: Dat is de wet ende de Prophe-
ten. Deplē den armen ende honge-
righen v broot: ende de arme wesen
en verlatene leydt in v hups: als ghi
eenē

eenen naecten siet, dien cleedt; ende
en verbercht v aensicht niet vā utwē
bleesche, dat is van uwē naekten oft
uwē broe der.

Ongeleerde.

Sal ick dese liefde eenen peghelic
ken bewijlen, waer sal ick dan mijn
vianden laten, die mi te cort ghedaen
hebben?

Waerhept.

Hebt lief v vianden, ende ghebene **Matth.**
dijtle die v haten.

Ongeleerde. v. d

Oft pemant mijn hupsrouwe, va
der oft hinderen vermoort hadde, eñ
mijn goet ghenomen, eñ mi daer en
bouen ter doot toe ghewont hadde,
sal ick dat alle ooc moeten vergeuē?

Waerhept.

Vergeeft, ende v sal worden ver- **Luc. vi. f**
gheuen.

Ongeleerde.

Ger ick v soude vertoornē so wou
de ick dat lieuer vergheuen; maer ick
en soudes in mijn herte niet conuen
vergheuen.

Waerhept.

Also sal mijn hemelsche Vader v **Matth.**
ooc doen, ist dat ghi niet en vergeeft **xviij. d**

van herten een peghelic sijnē broe-
der sijn misdaet. Weest volcomen **Matth.**
ende perfect als v hemelsche Vader v. g.
perfect ende volcomen is.

Ongeleerde.

b. iij.

Salt

Sal aen onse perfectie hanghen;
wie sal dan moghen salich worden?
Waerhept.

Matth. ix. c. Bi de menschen is dat onmoghe-
lick, maer bi Godt sijn alle diughen
moghelic. Ongheleerde.

Iker pemaent op aerden die met
ter waerhept hem vermeten mach,
dese volmaecthept der liefden te heb-
ben? Waerhept.

Ecclij. c. Daer en is gheen rechtuaerdich
mensche opter aerden die goet doet,
ende niet en soudicht. Si hebbē al-
le gader ghesondicht, ende behoēnē
die glorie Gods. Wie can seggen
Ro. iij. b. mijn herte is reyn, ende ich ben sup-
er van sonden. Daer en is niemāt
c. rechtuaerdich, ia niet een, daer en is
niemand die volstandich is, daer en is
niemand die na Godt vraecht. Alle
gader sijn si af geworpen ende onnut
ghe worden. Ongheleerde.

Prover
xx. b

Maer sal ich dan met mijn onvol-
maecthept bliuen, hoe sal ich mi mo-
ghen hier antwoorden, als ic mijn re-
keninghe sal moeten claer maken, en
dan sal bevinden dat ich de wet ende
Gods gheboden die mi ghegeuē sijn
so wepnich volbracht sal hebbē?

Maer

Waerhept.

Dat der wet onmogelic was (wät Ro. diij si doer het vleesch gecrenct was) dat a. heeft Godt ghedaen, die ghelonden heeft sinen eenighen Sone in de ghe daente des sondighen vleeschs.

Dus si v nu condit lieue broeders: Act. xiiij dat v berghiffenisse der sonden ver condicht wordt, ende van allen dien, doer welcke ghi in de wet Mopsi niet en mocht gerechtuaerdicht worden, maer wie in desen ghelooft; die wordt rechtuaerdich.

Dughelerde.

Dat de mensche dan ouermits sijn onvolmaechteyt niet volbrengen en mach wt hem seluen, heeft Christus dat voor hem volbracht?

Waerhept.

De schrift heuet al ghesloten on der de sonde: op dat die gheloefte nisse wt den ghelouue in Jesum Christum den ghelouighen ghegheuen werde. Christus is dat epude der wet tot rechtuaerdicheyt alle de ghe nedie daer geloouen. Godt heeft hem alle dinghen onder sijn voete ge worpen, ende heeft hem ghesedt voor alle dinck tot een hooft der gemeyn b.iiij. ten

Gal. iij. d

Ro. x. a.

Eph. i. d

ten, d'welck daer is sijn lichaem ende
sijn volhept diet al in allen veruullet.

Ongheleerde.

Heeft Christus al voor mi voldae
en is hi de veruullinge ende dat eynde
der wet, so wil ick op houden van
alle goede wercken.

Waerhept.

Galat. En dwaelt niet, Godt en sal hem
via. niet laten bespotten. Want ghi nu

Ro. vi. c. vñ sijt gheworden vander sonden,
so sijt ghi knechten gheworden der
gherechtighept. Daer toe is ghe-

i. Joan. openbaert de Sone Gods, op dat hi
ij. b. de wercken de dupuels soude brekē,
en te niet doen. Wie wt Godt ghe-

Gal. v. d. boren is, en doet gheen sonde. Maer
die Christenen sijn, die hebben haer
bleesch ghecruylt met sijnen lusten
ende begheerten. Ongheleerde.

Maer tot wat eynde sal ick dan
goet doen? Waerhept.

Matth. Also laet v licht schijnen voor den
v. b. menschen, op dat si v goede wercken
moghen aensien, ende uwen Vader
die in den hemel is louē. Ick en ben
niet ghecomen om de wet los oft te
niet te doen, maer om te veruullen.

Ongheleerde.

Sal

Sal hem dan een rechtuaerdich mē
sche sinder rechtuaerdicheyt mog hē
beroemen, ende hem seluen eenighe
glorie toeschrijven dan sinder salich-
heyt? Waerheyt.

Ik ben de Heere, dat is mijnē naē, **Elaias.**
Ick en sal mijn glorie eenen anderen xlij. b
niet gheuen. So wie hem beroemen
wil, die beroeme hem dies, dat hi mi **Jeremi**
kēne, ende wete dat ick de Heere ben **ix. b.**
die onfermhertich, recht, ende recht
uaerdich is opter aerden. Ick ben **Elaias.**
de Heere en daer en is gheen salich- **xlij. b**
maker behaluen mi.

Ongheleerde.

Die hem seluen dan yet goets toe-
schrijft oft rechtuaerdich acht, en wil
doer sijn epghen cracht, en niet doet
die rechte dore Christum ingaen, en
steelt die niet de glorie Gods?

Waerheyt.

Dat is een dief ende een moorde- **Joā. x. a**
naer. **Ongheleerde.**

So moet dan alle beroeminge ver-
re van mi sijn. **Waerheyt.**

Wie hem beroeme, die beroeme
hem des Heeren. Ghi sult in sijn **i. cor. x. b**
ontfermherticheden glorzieren. **ec. xvij. b**

Wat hebt ghi dat ghi niet ontfan **i. Cori.**
b. b gheu **iiij. b.**

Ecclesi. gen en hebt? Hebt ghijt ontfanghen
xvij. d. wat beroemt ghi v dan, als oft ghijt
i. Cozi. niet en hadt ontfanghen?

iiij. b. **Dugheleerde.**

So wil ick dan Gode de glorie al-
leen gheuen van mijnder salicheyt.

Waerhept.

Jeremi. Gheeft Godt utoen Heere de glo-
xij. d. rie. En laet niemandē meer van
Ro. xij a hem seluen gheuoelen dan hi en be-
hoort. Herodes dede op eenen ghe-

act. xij. d setten dach dat conincklijck cleet aen,
ende sette hē op den rechter stoel, en
vertrock een reden: Dat volck riep
met luyder stemmen: dat is een stem-
me Gods; ende gheens menschen.
Ende ter stont sloech hem de Enghel
des Heerē, om dat hi de glorie Godt
niet en gaf, en hi werdt vanden wor-
men ghegheten, en gaf sineu gheest.

Dugheleerde.

Godt beschermme mi hoor alsulcke
maledictie: Neemt Godt so qualiken
dat hem een mensche van eenich dinc
beroemt? so behoekt hem een pegelick
wel te wachten in alle sijn woorden
en werken van pdel glorie, en sijn
sels wel behaghen.

Waerhept.

Wie

Wie hem seluē verheft, diesal ver. Lu, xiiij.
nedert wordē. Want dat hooge ghe. c.
acht wordt bi de menschen, dat is eē Lu, xviij
grouwel hoor Godt.

Dngheleerde.

Als dā een mēsche pet goets doet
wat behoeft hi dan in sijn herte te ge
noelen oft te segghen?

Waerhept.

Niet ons Heere niet ons, maer
gheeft utwē naem de glorie. D Heer. Psalm.
re die gherichtichept hoort v toe, en cxij. a
ons en behoort niet toe, dan open. War. ij d
baer schande en oneere.

Dngheleerde.

Dghebenedide waerhept gedāct
moet ghi wesen van v salighe en ghe
troutwe onder wijlinghe; dit en hebbe
ick te horen niet gheweten, maer nu
hebt ghijt mi rijckelick gheleert, hoe
wel dattet waer is dat Christus ghe
heel ende al voor ons voldāen en vol
bracht heeft, dat tot onser rechtuaer
dichept genoeg is, so sullen wi noch
tans goede wercken doen tot danc
baerhept, maer de selue en sullen wi
int cleyn oft int groot ons niet toe
schijue, als oft ons Godt daer doer
rechtuaerdich achte; maer de glorie
ende

ende eere van ons rechtuaerdichma-
kinghe sullen wi alleen Christus den
Heere toeschriuen. Waerheyt.

Luc. x. d. Ghi hebt rechtg heoordeelt: Doet
dat, ende ghi sult leuen.

Ungheleerde.

Maer sejt mi toch voort: waer toe
is ons de wet ghegheuen, sullen wi
ons seluen doer onderhoudinge van
dien niet moghen rechtuaerdich ma-
ken, wat profijt doetse ons dan?

Waerheyt.

Ro. iij. c. De wet werct gramschap.

Ungheleerde.

Wertse gramschap, hoe canse dā
so goet wesen? Waerheyt.

Ro. viij. c. De wet is heplich, rechtuaerdich
ende goet. Ungheleerde.

Hoe sal ick dat verstaen, waer in
is si toch heplich ende goet?

Waerheyt.

i. Tim. De wet is goet ist datse yemant
i. a. wettelick ghebruyct. Doer de wet

Ro. iij. c. coët de kennisse der sonden. De wet

Ca. iij. b. is ons leptsman tot Christus.

Ungheleerde.

Ick hoorde wel: de wet die thoont
ons onte onvolmaectheyt, als wi in
ons herte beuinden, dat wi de wet al

so

so niet en connen volbrenghe, also
Godt ons beuolen heeft, en dan wor
den wi gelepdt tot Christus: dat wi
aen hem sulle n soecken, dat ons aen
ons seluen ghebreect, maer waer is
dan de beroeminghe?

Waerhept.

Die is wt ghesloten.

Ro. iij. b.

Ongheleerde.

Doer welke wet, doer de wet der
wercken?

Waerhept.

Niet also, maer doer de wet des ge
loofs.

Ro. iij. b.

Ongheleerde.

Wat wet is dan de wet des ghe
loofs?

Waerhept.

Dat ghi ghelooft wt gheheelder
herten: want doer therte wort ghe
looft totter gerechtighept, doer den
mont geschiet die belijdinghe totter
salichept.

Ro. x. b.

Ongheleerde.

Welck is de rechtuaerdichept des
gheloofs?

Waerhept.

De rechtuaerdichept Gods coet
doert ghelooue in Jesum Christum,
tot allen en ouer alle die in hē geloo
uen. De wet is doer Moysen gege
uen, maer de ghenade en waerhept
doer Jesum Christum.

Ro. iij. c.

Joā. i. b.

Ongheleerde.

Sijn

Sijn wi dan vrij doer de wet, als
wi in Christum gheloouen?

Waerheyt.

Gal. ij. c. Ick dat ghi wandelt inden gheest,
so en sijt ghi niet onder de wet.

Onghelerde.

Welc sijn de vruchten des geests?

Waerheyt.

Gal. v. d Liefde, buechde, zede, langmoedicheyt,
vriendelickheyt, goetheyt, gelooue, saechtmoedicheyt, cupsheyt
die sodanich sijn, die en sijn onder de
wet niet. Onghelerde.

Och hoe verre ben ick hier noch
af, in de plaetse van desen duechden
en binde ick anders niet dan sonde-
haet, bitterheyt, toornicheyt, houaer-
dijne, oncupsheyt, en dier gelijcke son-
den hebben noch oner mi eplacen al-
leen haer heerschappie.

Waerheyt.

Ro. vi. b Houdt v daer voor, dat ghi der son-
den gestozen sijt, en Gode nu leeft
doer onsen Heere Jesum Christum.
Daerom en laet de sonde gheen heer-
schappie hebben in uwen sterfelicke
lichaem. Ghelick ghi utwe ledē be-

Ro. vi. d gheuen hebt totten dienst der onrep-
nicheyt, en van de een ongerechtig-
heyt

hept tot de ander: also begheeft oock
u uwe leden totten dienste der ghe-
rechtichept, op datse heplich werden,
Dngheleerde.

D goedertiere waerhept, wilt mi
doch bistaen doer v goddelijcke ghe-
nade: oft anders moet ick bliuen een
knecht der sonden, ten si dat ghi mi
crachtelick doer uwen gheest en hul-
pe vzij maect. Waerhept.

Ist dat ghi in mijn woorden blijft **Joā. xbo**
so sijt ghi mijn oprechte discipelen,
ende ghi sult de waerhept bekennen
en de waerhept sal v vzij maken.

Dngheleerde.

Sal ick dan ghenoech vzij sijn van
de maledictie des wets, daer si mi me-
de verdoemen mach ouermits mijn
ouertredinghe? Waerhept.

Ist dat v die sone vzij maect, so sijt **Jo. vij d**
ghite recht vzij. Daer de gheest des **ij. cor. iij**
Heeren is, daer is de vzij hept. **d.**

Dngheleerde.

Wach ick dan naden wellust des
herten al doen wat mi ghelieft, na de
mael dat ick vzij ben van de verdoe-
menis der wet? Waerhept.

Lieue broeders, ghi sijt tot de **Ca. v. j**
vzijhept geroepen, maer siet toe dat
ghi

gghi de brijheyt niet en gheeft t at een
oorfake des bleefchs. Wandelt in
Gal. b. c den gheeft, fo en fult ghi de luffe des
Ro. vi. r bleefchs niet volbrengghen. Nu ghi
bzij sijt ghetwordē van de sonden, fo
lijt ghi knechten der gherechticheyt.
Dngheleerde.

Wat fal ick dan doen, als ick de ge
rechticheyt dienen fal.

Waerheyt.

Col. iij a Doodet daerom v aertfche leden
van hoererie, onreynicheyt, lusten,
quade begheert en, oncupfheyt ende
giericheyt, welke afgoderie fijn, om
de welke den toorn ende gramfchap
Gods comen fal ouer al de kinderen
der ongheloouicheyt, inden welchen
ghi oock voortijts ghewandelt hebt,
doen ghi in de sonden leefde.

Col. iij b Maer nu legghet af van v, gram
fchap, toorn, verbolghentheyt, boof
heyt, blafphemie, fchandelike woor
den, ende en liecht niet onder malcan
deren. Treckt wt den ouden men

Ephesi. iij. f. fche met fijn wercken, ende trect den
nieuwē aen, die vernieut wordt tot
der kenniffe Gods. Dngheleerde.

Ick hooze wel een oprecht Chri
ften menfche en derf de handen in de
mou

mouwen niet steken, maer moet ooc
dachten toonen, daer wt bliicken
mach, dat hi een goet gelooue heeft.

Waerheyt.

Thoont die bewijsinge uwer lief. i. Cori.
den voor de ghemeynte. viij. d

Onghelerde.

Ik ben ick ghenoech (Godt dāc)
onderwelen, wat ic van de wet ghe-
uoelen sal, hoe ick de vrijheyt ver-
staē sal, doer welke vrijheyt wi bā de
maledictie der wet verlost sijn doer
Christum; Hoe ick mi int minste deel
niet en sal beroemen van mijnder
rechtuaerdicheyt: Maer dat ic de glo-
rie alleen Godt geuen sal, doer sijn
sone onsen Heere Jesum Chri-
stum. Item dat ick Godt mijnen Hee-
re wercken der danckbaerheyt aen
mijnen naelken bewijfen sal, eñ noch
tans daerom in mi seluen niet glo-
rieren, maer sal mijns selfs ydel goet
duncken ende welbehaghen haten
als een fenija mijnder sielen.

Van dat ghelooue hoe

hem een mensche daer in
hebben sal.

c Onge

Ongheleerde:

So begheere ic nu voort o goeder
tieren waerhept, dat ghi mi vanden
warachtighen en rechten ghelooue
een verclaringhe doen wilt: hoe hem
een mensche daer in hebben sal,

Waerhept.

Heb. xii Sonder tghelooue ist onmogelic
Gode te behagen: wat wie tot Godt
comen wil, die moet geloouē datter
een Godt is, ende dat hi eē betaeldet
welen sal den ghenen die hē soeckē.

Ongheleerde.

Wat is ghelooue?

Waerhept

Heb. ij. a Het ghelooue is een betrouwen
des gheens dat te hopen is, ende het
schiet hē na tgene dat niet en schijnt.

Ongheleerde.

Wien sal ick dan betrouwen?

Waerhept.

**Prouer
ij. a** Hebt liefde en betrouwen op den
Heere, wt gheheelder herten, en en
verlaet v niet op v wijshept, maer ge
denct hem in al uwe weggen, so sal
hi v doet stappen rechten en plat ma
ken. Die hem betrouwen sullē de
Cap. ij. b waerhept verstaen, ende de gheloo
nighe iuder liefden sullē hem te wil

is

Ic sijn. Want sijn totuercozen sullen
gauen ende brede hebben.

Ongheleerde.

Ic hoorde wel het betrouwen is een
sonderlinghe aenghenaem werck, dat
Gode wel behaecht.

Waerheyt.

De breesse des Heeren is wijsheyt **Ecclesi. i. d.**
en onderwisinghe, ende dat hem wel
behaghelick is, dat is ghelooue ende
saechtmoedicheyt: en hi sal sijn schat-
ten vernullen. **Ongheleerde.**

Sullen dan die in Godt vult be-
trouwen wel staende bliuen in alle
aenuuechtinghe, die hem opter aerden
aencomen mach? **Waerheyt.**

Die op den Heere betrouwen, die
en sullen niet om vallen: ende sullen
erwelijck bliuen ghelijck den berch
Psalms. cxxiiij. a.
Spon. Den Godt breslenden en
sullen gheen quaden ghemotet; maer
Ecclesi. xxxiiij. a.
Godt sal hem vanden quaden ver-
lossen. **Ongheleerde.**

Och oft ick dit seker waer, dat hi
in mijn lijden mi niet verlaten en sou-
de, als ic vult op sijn goetheyt betrou-
we. **Waerheyt.**

Ghelooft Godt, ende hi sal u ont-
fanghen; ende rechtet uwen wech en-
Ecclesi. ija

c. ij de

de hoept in hem. Wie heeft in sinder
breesen gebleuen, en is verlaten: oft
wie heeft hem aengheroepen, die hi
verlwaet heeft? Want Godt is goe
dertieren ende barmhertich, en indē
daghe der tribulatiē verghheeft hi
de sonden, ende hi is een beschermer
der gheenre die hem inder waerhept
soecken. **Ongheleerde.**

Ecli. ij. b. Hoe sal ick hem inder waerhept
soecken? **Waerhept.**

Matth. vi. d. Soect dat rijke Gods ende sijn
gherechtighept. **Ongheleerde.**

Welck is Gods gherechtighept?
Waerhept.

Ro. i. b. De gherechtighept Gods wordt
daer doer gheopenbaert, welc coemt
wt ghelooue int ghelooue. **Ghelick**
Abac. ij. gheschreuen staet: De rechtuaerdi-
ghe sal wt den ghelooue leuen.

Ongheleerde.

Ic hoorē wel de rechtuaerdichept
die voor Godt gelt coemt wt den ge-
looue: die hen seluen dan rechtuaer-
dich willen maken, die moeten grōf-
felick dwalen. **Waerhept.**

Ro. x. a. Die daer niet en bekenne de recht
uaerdichept die voor Godt ghelt, en
soecken haer epgen gherechtighept
op

op te rechten, die en sijn de rechtuaer
dichept die door Godt ghelt niet on-
derd anich gheweest. Israel volghē
de de wet der gherechtichept, en is
totter wet der gerechtichept niet ghe-
comen. **Dugheleerde.**

Ro. ix. a

Maer om dat?

Waerhept.

Om dat sijle niet wt den gelooue, **Psalm.**
maer wt de wercken sochten. **xxxij. c.**

Dugheleerde.

En hebt ghi niet hier door gesept
datmen oock goede werckē behoort
te doen? **Waerhept.**

Haet dat quaet en hangt aen het
goet. Het en is gheenē goedē boom
die quade vruchten voort brengt, ten
is gheenen quaden boom, die goede
vruchten voort brengt. Een goet
mēsche haelt goet voort wt den goe-
den schat sijns hertē. Een quaet men-
sche brengt quaet voort wt den qua-
den schat sijns herten.

Ro. xij.

Lu. vi. d

Dugheleerde.

Wie sijn dan de ghene die van ee-
nen goeden boom sijn, en eenen goe-
den schat haers herten hebben, en die
Godt aengheuaem sijn?

Waerhept.

37

c. iij.

Die

Die haer ghelooue nimmermees
van hem en veranderen.

Ongheleerde.

Is dan dat ghelooue in Christus
het fundament, dat eerst voor al wel
valt int herte moet ligghen?

Waerheyt.

Thobi.
ij. b.
i. Cor.
ij. d.

Gheen ander fundament en mach
niemant legghen, dan datter gheleyt
is, dat is Christus Jesus. Wāt doer
hem hebben wi den toegang alle vep-
de in eenen gheest totten Vader.

Ro. v. a
eph. ij. d

Daerom lo en syt ghi nu niet meer
gasten ende vrendelughe, maer boz-
ghers metten heylighen en hapsghen-
noten Gods: ghetimmert op dat
fundament der apostelen en prophe-
ten, daer Jesus Christus den hoek-
steen al is, ghelyck daer gheschreven
staet: Siet, ick legghen eenen steen
in Spon, eenen steen des aenloops,
en eenē steen vā ergernisse. Die aen-
hem ghelooft, die en sal niet beschaet
worden.

Ongheleerde.

i. Petr.
ij. b.

Nu versta ick wel dat Christus al-
leen is de oorlake ende tfundament
van onser salicheyt. Ende al ist also
dat een peghelic tot ghetuyghenisse
le syns gheloofts goede werckē moet

be.

betwiflen, so en sal nochtans niemant
getweten, noch dat meynē dat Godt
hem de selue werckē tot sijnder recht
naerdichept sal rekeneu, maer ist dat
men ghelooft dat hem Godt ghenadich
sal sijn doer Christum alleen,
dat sal hem gerekent worden tot sijn
der salichmakinghe, en is dat niet v
leeringhe ende onderwijs o heylige
waerhept? Waerhept.

Ghi hebt wel geantwoort: ghi en
sijt niet verre van dat rijke Gods.

Want ist dat doer de wet de ghe-
rechtichept coemt, so is Christus te
bergheefs ghestouen. Die v nu
den gheest gheeft, ende sulcke werck-
ken onder v doet, doet hijt doer de
wercken des wets: oft doer de pre-
kinghe des gheloofts? Ghelijck als
Abraham Gode heeft ghelooft, ende
het is hem gherekent door gherech-
tichept. So bekent nu pinigers, dat
de ghene die dauden oft wt den ghe-
looue sijn, dat die Abrahams kinde-
ren sijn. Onghelerde.

Daer segt ghi mi o minlike waer-
hept te veel bescheets toe, dat ich dat
niet bekennen en soude. Och oft wi
trochten alsulcken benedictie out-
e. iij far

fanghen, als ick wel ghehoort hebber:
als dat Abraham ontlanghen heeft.
Waerhept.

Gal. ij. b Die daer sijn vanden ghelooue,
die worden ghebenedijt metten ghe-
loouighen Abraham.

Dugheleerde.

Wat benedictie hebben wi mette
gheloouighen Abraham?
Waerhept.

Genesi. xxij. d Doer uwen sader sullē alle volckē
der aerden ghebenedijt worden.

Dugheleerde.

In wat manieren, ende doer wien
sijn wi ghebenedijt?

Waerhept.

Eph. i. a
ij. cor. ia Ghebenedijt is Godt de Vader
ons Heeren Jesu Chritti, die ons ge-
benedijt heeft met alderley gheesteli-
ke ghebenedijnghe, te weten, met he-
melliche goeden doer Chhiltum.

psal. ij. c Salich sijn si al die in hem betrou-
wen. Dugheleerde.

Op dat ick van mijn propoest niet
en dwale, legt mi toch: wat ist dat ick
aldermeest moet ghesoeden om sa-
lich te worden? Waerhept

i. Tim.
i. c.

Dat Chhiltus Jesus is in de wee-
te ist gheromen om de sondighe men-
schen

sehen salich te maken. **Dngheleerde.**

Hoe sal ick weten dat hi mi ooc sal salich maken? **Waerheyt**

Hi wil dat alle menschen sullē salich worden, ende tot de ke nulle der waerheyt comen. Hi is langmoedich teghen v, ende en wil niet dat yemant verlozen bliue, maer dat hem een peghelick tot penitentie geue. **Dngheleerde.**

i. Tim.

ij. b

ij. Petr.

ij. b

Och is dat waer so mach ic mi wel vertroosten, so hope ic arme sondaer dat mi Christus niet verlaten en sal.

Waerheyt.

En wilt niet vreesen, ghelooft slechts alleē aen den Heere uwe God so lult ghi seker sijn. **Dngheleerde**

Marc.

v. f

Sal ick dan des seker sijn, al valle ick wt cranchept in eenighe sonden, dat mi Godt daerom niet verdoemē en sal, als ick hem om genade bidde?

Waerheyt.

Kinderkens sulcs schijue ic v: dat ghi niet en sondicht, en oft yemant sondicht, so hebben wi eenen boozspreker bi Godt Jesum Christum, die rechtuaerdich is, ende die selue is de versoeninghe booz onse sonden.

Joā. ij. a

Gaet tot hem en wordt berlicht.

c. v.

en

Psalm en v aensichte en sullen niet beschaet
xxij.a. worden. Laet v siele verblinde in sijn
ontfermhertichept, ende ghi en sult

Ecclesi. niet beschaet wordē in sijnē lof. Laet
li. d. Christum in v herte wonen doert
ghelooue. **Ongeleerde.**

O minnelicke goedertieren waer-
hept, mocht ich een boucrke van dat
warachtich ghelooue in mijn herte
ontfanghen, ende dat bewaren, so
waer ich salich. **Waerhept**

Matth. Hadt ghi ghelooue also groot als
xviij.c. een mostaert saepken, ghi soudt seg-
ghen tot desen berch: gaet van hier,
en hi soude wech gaen.

Ongeleerde.

Na dat mi dunct so moet een goet
oprecht ghelooue seer aenghenaem,
ende een waerdich dinck sijn voor de
ooghen Gods.

Waerhept.

n. Par. De ooghen Gods sijn ouer dat
xvi.c. gantsche aertrijck, ende gheuen sterc
hept den gheuen, die met een volco-
men hert in hem gheloouen.

Ongeleerde.

Och oft Godt almachtich ghelief-
de, sijn vaderlike ende barmhertige
ooghen op mi arme sondige creatue

re

re te slaen, ende gunde mi een cleyn
brocken van desen ghelooue.

Waerhept.

Begheert, en ghi sult ontfaughē. **Matth.**
Dngheleerde. **vij. a.**

Hoe sal ict begheeren, hoe sal ick
daer om bidden?

Waerhept.

Vermeerdert o Heere ons gheloo **Lu xvij.**
ue. **Dngheleerde. b.**

Sal ick dat altijt bidden?

Waerhept.

Men moet altijt bidden, ende niet **Lucas.**
af laten. Verbljdt v altijt: en bidt **xviij. a.**
sonder ophoutwē. Sijt danckbaer ouer **i. thessa.**
al. It dat v wylhept ghebreekt, v. c.
bidtse van Godt: (die allen menschen **Jac. i. a.**
oueruloedich gheeft, ende en verwin-
tes niemant) ende si sal hem gheghe-
uen worden. **Dngheleerde.**

Wat mach ic dan beter bidden tot
mijnder sielen salichept: dan om een
balk toeuertlaet, ende een stātachtich
betrouwen, op de goethept Gods?

Waerhept.

Gelooue sal inder ewichept staē. **Ecc. xlv**

Wt ghenaden sijt ghi salich ghe-
worden, doert ghelooue, en dat niet **eph. ii. b.**
wt v. Ghi sijt alle gader kinderen **Gal. iii. d.**
Gods

Gods doert ghelooue, dat daer is in
Christo Jesu.

Ongheleerde.

Wat mach ons meerder benedictie
salichept en rickdom ghebueren? Sijn
wi dan kinderen Gods, so hope ick
valt, wi sullen oock Gods ertghena-
men wesen. Waerhept.

Ro. viij
d.
Gal. iij
a.
Eph. v.
a.

Ertghenamē Gods en mede ertgē
Christi. Daer om so en sijt ghi gheē
knechtē, maer sonē: en ertghenamen
Gods doer Christum. Also weest
no Gods naloghers als siene kin-
deren, en wandelt inder liefden, ghe-
lijck als ons Christus lief ghehadt
heeft. Ongheleerde.

Wtueroezen heplige waerhept
v schoon verclaringhen brenghen in
mijn herte eenen ontwsprekelijcken
troost en blijchap. Ick die te bozen
wanhoepde in duysternissen van den
warachtighen lichte, ende leuen mijn
der sielen. Waerhept.

Jo. viij b

Joā. xij f

Ick ben dat licht der werelt: die
mi na volcht, die en wandelt niet in
duysternissen, maer hi sal dat licht
des leuens hebben. Also langhe als
ghi dat licht hebt, so geloofst int licht
op dat ghi des lichts kinderē moecht
sijn

ſijn. Ick ben de verrisenisse ende **Jo. xi. b.**
dat leuen. Wie in mi ghelooft die sal
leuen: ja al waert dat hi ooc doot wa-
re. Ende wie daer leeft, ende in mi
ghelooft, die en sal inder eewicheyt
niet steruen, ghelooft ghi dat?

Ongheleerde.

Ick ghelooue dat ghi sijt Christus
des leuenden Gods Sone, die in de
weerelt ghecomen sijt.

Waerheyt.

Op desen steen sal ick mijn hercke **Matth.**
timmerē (dat is op dese utwe blijdin- **xvi. c.**
ghe) ende die poorten der hellen en
sullen teghen haer gheen macht heb-
ben

Ongheleerde.

O ghenadighe goedertieren Hee-
re: na den mael dat v onwtſprekelike
goetheyt belieft heeft alle beladen
menschen tot v te roepen: So valle
ick onwaerdighe sondaer v gronde-
loose barmherticheyt te doetē, en bid-
de met dat Cananeetsche vroukē: om
een cleyn cruytken van een oprecht
ghelooue, doer welke ick dese v ghe-
nade mach ter herten nemen en ont-
fanghen, die ghi mi wt v vaderlijcke
gunste so rickelijck bewesen hebt: **45**
Want dat can ick nu ghenoech wt v
hep-

heylighe woorden verstaen: dat alle
de ghene die dese groote weldaden
(daer ghi ons allen om ws selfs wils
le duer salich maect) connen ter herte
nemen, ende doer haer ghelooue ont
fanghen, dat die warachtighe kinde
ren Gods sijn: Waer o Heere nu ick
dit weet ende seker ben, wat dācbaer
hept sal ic u hier door bewijsen: Wat
is dat aengheuenste werck dat ick
u mach doen?

Waerhept.

Jo. hi. d

Dat is dwerck Gods, dat ghi in
den ghenen ghelooft die de Vader
ghesonden heeft.

Dinghe leerde.

Als ick dan in Christum ghesooue
ende hem betrouwe al wat hi is ende
bermach, alle de liefde die hi ons doer
sijn doot bewesen heeft, dat hi dat al
ghedaē heeft tot mijn profijt, tot ver
ghiffenisse van mijn sonden: Als ick
dese sijn genade aldus ontfanghe in
mijn ghelooue, sal ick dan Gods kint
wesen, ende Christus broeder?

Waerhept.

Joā. i. a.

Alle die hem ontfanghen hebben,
die heeft hi macht ghegheuen kinde
ren Gods te worden, den ghenen
die

die in sijnen naem gheloouen. De
Vader heeft den Sone lief, en heeft Joā. v. c
hem alle dinck in sijn hant gegeuen.

Die inden Sone gelooft, die heeft
dat ewighe leuen: maer die den So
ne niet en ghelooft, die en salt leuen Joā. iij. d
niet sien, maer den troon Gods
blijft op hem.

Onghelerde
Die van Godt niet en ghelooft,
maer op eenich dinc sijn herte en be
trouwen stelt, dat vupten Godt is,
die is wel onsalich ende vermaledijt
Waerheyt.

Vermaledijt is de mensche, de sijn
betrouwen stelt op eenich mensche, Jeremi
ende die ewich vleesch houdt voor si
nen arm, ende met sijn herte wijcket
van den Heere. xvij. s.

Onghelerde.

Ter contrarien so mach en moet
hi wel salich sijn en ghebenedijt, dien
Godt een vast betrouwen verleent:
doer welck hi Godt voor sijn Vader
houdt, ende hē alle goet toe betrouwt:
en al wordt hi hier al schadelicke be
nochten van sonden, ende die waterē
der tribulatiē hem beltooten, ende
nochtans alijt in sijn herte een goet
gheuoelen houdt van Godt, dat hi
hem

hem int eynde niet herlaten en sal,
om Christum sijns Soons wille.

Waerheyt.

Jeremi. Gebenedijt is de mensche die hē
xviiij. v. betrouwt op den Heere: ende wiens
betrouwen de Heere is.

Onghelerde.

Gheeft Godt den Heere sijn bene-
dictie, alle de gene die in hem betrou-
wen: so wil ick hem biddē, dat al wat
ick doe, wat ick te handen sla, dat ick
dat in de vreesc sinder ghebodē met
een vast ghelooue mach doen.

Waerheyt

Ecclesi. In al uwe wercken geloof wt dat
xxxij. d. ghelooue uwer sielen: dat is de onder-
houdinghe der gheboden. Die ghe-
looft die aenmerct de gheboden, en-
Psalm. de die in hem betrouwt, die en sal niet
xxix. a. verminderd worden. Wel den ge-
nen die sijn hope set inden naem des
Heeren. Den naem des Heeren is
Psalm. eenen stercken toren, die gerechtiche
xxxix. a. hope daer op, ende hi sal beschermt
worden.

Onghelerde.

Al wat ick doe, wil ick indē naem
des Heeren doen?

Waerheyt.

xl

Al wat ghi doet met woorden en
wercken doot dat al in den naem des
Heeren Jesu, danckede Godt dē **Ua** i. thessa.
der doer hem. Ghi die Godt breeft ij. b
ghelooft hem, ende utwen loon en sal
niet pdel worden ghemaect. Ist dat
ghi ghelooft, ghi sult de glorie Gods
lien. Wie is de ghene die de we- Joā. xi. f
relt vertwint? dan die ghelooft aen
den Sone Gods, die heeft Gods
ghetupghenisse bi hem. Maer wie
niet en ghelooft, die heeft hē tot ee-
nen loghenaer ghemaect: wāt hi en
heeft niet ghelooft het getupgenisse
dat Godt betupcht heeft van sinē so-
ne. En dat is dat ghetupghenisse dat
Godt betupcht heeft vā dat eewige
leuen dat hi ons gegeuen heeft: en al
sulcken leuē is in sinē Sone. Wie dē
sone Gods niet en heeft, die en heeft
dat leuen niet. **D**ughleerde.

Dch so mach ick wel biddea met
den twee discipelen in Emaus: Hee-
re blijft bi mi, geeft mi sterchept dat
ick mi vast aen v goethept, in v wa-
rachtighe beloefrenisse, met een stan-
tachtich ghelooue houde, dat ic v in-
der eewichept mach dancken van de
ontwsprekelicke liefde: die ghi mi on-
d waer

waerdighe sondaer doer v doot be-
wesen hebt. Waerhept.

Joā. iij. c

Also lief heeft Godt de werelt ge-
hadt, dat hi sinen eenighen Sone gaf,
op dat alle die in hem geloouen, niet
verlozen en souden bliuen, maer dat
etwighe leuen hebben: Want Godt
en heeft sinen Sone in der werelt
niet ghesonden, om dat hi de werelt
soude oordeelen; maer dat de werelt
doer hem salich soude worden. Wie
in hem ghelooft, en wordt niet ghe-
oordeelt, want hi ghelooft indē naem
des eenighen gebozē Gods Sone.
Dngheleerde.

Dat woordekē, alle, daer ghi segt
alle die in hem gheloouen en sullen
niet geoordeelt worden: dat doet mi
eenen sekeren en stercken moet grū-
pen, ist dat mi Godt de genade gunt
dat ick Christo can gheloouen, dat ic
in dat woordekē alle met hoopen be-
grūpen can: al ben ick sondich ende
cranck, ick hope aen Godt, ist dat ick
hem dalt betrouwe, hi en sal mi daer
om niet verstoeten. Waerhept

Joā. i. d. Siet het lam Gods, dat daer wech
neemt de sondē der werelt. Van de-
sen gheuen alle Propheten ghetug
ghe.

ghenisse, dat de ghene die in hem ghe- Act. v. g
loouen, vergiffenisse der sondē ont-
fanghen sullen doer sinen naem.

Ongheleerde.

Och wat een gherusten herte ma-
ken mi dese belouftenissen, mi dunct
ich ben wt der hellen ghecomē int ee-
wighe leuen, alsulcken vrede gheuo-
le ich in mijnder consciētien.

Waerhept.

Daer om rechtuaerdich ghemaect Ro. v. d
sijnde doer dat ghelouue, so hebbe wi
vrede met Godt, doer onsen Heere
Jesum Christum.

Ongheleerde.

Hoe mach daer meerder gherust-
hept ende vrede wesen: dan die doer
dese rechtuaerdichmakinghe Christi
coemt?

Waerhept.

De vrucht der gherechtichept en̄ Esaias,
tloon sal wesen vrede, en̄ haer vrucht xxxij.
re sal wesen ruste ende eewighe seker
hept: en̄ mijn volc sal sitten in schoon-
hept mijns vreedts, ende in de hutten
oft tabernakelen des betrouwens,
ende in rijcke ruste.

Ongheleerde.

O goedertiere waerhept, ghi hebt
mi oueruloedelick gheleert ende on-

d. ij. der

der wesen: wat dat warachtich ende
oprecht ghelooue is, dat een goet
Chalcken behoort te hebben, te weten
dat wi alle salicheyt, alle quijt schel-
dinghe, alle prijs, alle verloeninghe
sekerlick ontfanghen hebben, alleen
doer Jesum Christum onsen Heere,
ende dat hi ons daer van in een ewi-
ghe erffenisse ende besittinghe ghe-
brocht heeft doer sijn doot, daer ons
de sonde, doot, duuel, vleesch, en alle
de poorten der hellen niet af en sullē
moghē beroouen: ist dat wi ten eynde
toe vast aen sijn goetheyt betrou-
wen ende ons houden.

**Van Gods ontfermher-
ticheyt, dat wi die altijt sullē prijzen
ende sinen naem ghebenedien.**

Onghelerde.

Op dat nu dit ghelooue in mi was-
sen mach ende stercker wordē, so wilt
u ghewaerdigen mi dat woort te ver-
claren, hoe ick dit ghelooue oeffenen
sal na Gods behaghen.

Maerheyt.

Thobi. Ghebenedijt Godt des hemels, en
xij. b. belijdt hem voor alle leuendige men-
schen

sehen. Want hi heeft sijn ontfermherticheyt met v ghedaen. De verholētheyt des Conincs te herberghen is goet: maer de werckē Gods te opēbaren ende te belnden is eerlick:

Beljdt den Heere, wāt hi is goet Psalm. ende sijn ontfermherticheyt duert in cxvij. d. der eeuicheyt.

Ongheleerde.

So hoorz ick wel: Gods ontfermherticheyt te prijsen, daer van te spreken, die door alle menschen groot te maken, is dat het principaellste ende alder beste werck des geloofs: dat ic doer de kennisse der ontfermherticheyt mach altijt in mijne ghelooue meer en meer aennemen: so wilt mi doch doer v ghetuygenisse uwer godlicker waerheyt door der verclaringe doen van Gods ontfermherticheyt: hoe hi ons die betwelen heeft, hoe menichuoudich, hoe groot dat si is, wāt ick die wt gantsler herten ende innighen dorst mijnder sielen begheere te weten.

Waerheyt.

Hoe groot is de barmherticheyt des Heeren, ende sijn ghenade allen den ghenen, die haer tot hem keeren. Ecclesi. xvij. c.

De Heere is ghenadich en barm-

d. iij her.

Rome. hertich, langmoedich, ende van groot
xiii.c. ter goetheyt. De Heere is alle men-
Psalm. schen vriendelich, en sijn ontfermhert-
c.xliij.b ticheyt gaet bouen al sijn wercken.

Ongheleerde.

Gaet sijn barmherticheyt boue al
sijn wercken, so ist wel recht ende be-
hoorlick, datmen daer al tijt af spreect
ende die bouen alle dinghen prijsst en
belijdt.

Wae r hept.

Dat is aenghenaem voor Godt.

i. Tim. Belijdt den Heere, aenroeft sijn
v.8 naem. Verblijdt onder den volcke
Psalm. sijn wercken: ghedenct hoe honghe
c.iii. a. dat sijn naem is. Singt den Heere

Elaias. lof, want hi eerlick ghewandelt
xij.b. heeft, vercondicht dat in alle aertrijc
ke.

Ongheleerde.

Daer sijn nochtans veel menschen
die segghen datmen de ontfermhert-
ticheyt Gods wel al te seer mach prij-
sen. Sal ick mi daer oock aen scooten?

Wae r hept.

Ecclesi. Maect groot den Heere, also veel
xliij.d. als ghi moecht, ende nochtans sal hi
al te bouen gaen, ende sijn groot ma-
ken is wonderlick. Ghebenedijt en
verhuecht den Heere, also veel als
ghi moecht: wāt hi is meerder dā alle

b

blof. Loest hem met uwen mont,
doet gheheelder herten, ende ghebe
nedijt den naem des Heerē. Ghi sult
leuende belijden, leuendich ende ghe
sont suldp belijden, en sult Godt lo-
uen, ende in sijn ontfermherticheden
glorieren. **Onghelerde.**

Ecclesi.

xxxix. d.

Ecclesi.

xvij. d.

Ghebenedijt moet dan sijn, dē naē
des Heeren, gheloeft moet hi sijn, vā
sijn groote ontfermhertichept.

Waerhept.

Des menschen ontfermhertichept
is tot sijnē naestē, maer de ontferm-
hertichept Gods is ouer alle vleesch.

Ecclesi.

xviii. b.

Gods ontfermhertichept is schoo-
ne inden tijt der tribulatiē, ghelijck
wolcken inden tijt der droochten.

Ecclesi.

xxxv. d.

Onghelerde.

Ik wil wel geloouen o Heere als
ghi den beladen ende bedroefde men-
schen met ontfermhertichept helpt:
dat die dan so aenghenaem en schoō
is, als reghen wolcken indē droogen
tijt. **Maer** hoe sal een mensche wetē
oft v belieuē sal hē in sijn lijde met v
ontfermhertichept te ba tē te comen?

Waerhept.

Ik dat hi tot mi roept, ick sal hem
verhooren. **Want** ick ben ontferm-
her.

Hiere.

xxxi. a.

d. iij.

hertich. Ende alle die mijnē naem
Elaias. aenroept, heb ick tot mijnder glorie
lviiij.a. gheschapen. Ongheleerde.

Elaias. D Heere so moest ick dan wel on
xliij.a. salich, blind ende onuerstādich sijn,
na den mael dat ghi v seluen belijdt,
ontfermhertich te wesen, en beloeft
alle die v aenroepen te verhoorē, dat
ick in mijnen noot v niet hertelicken
en soude aenroepen, ende mijn toe-
vlucht tot v hebben?

Waerhept.

Ghi sult mi bidden, ende ick sal v
verhooren. Aenroept mi indē dach
Hiere. der tribulatiē, ende ic sal v daer wt
xxxiij.a. Psalm. trecken, ende ghi sult mi eeren.

xliij.c. Siet ick ben daer teghenwoordich
Elaias. want ick ben ontfermhertich, v Hee-
lvvij.c. re, v Godt. Ongheleerde.

Wat droeffhept ende liden mi dā
aen coemt, het si inwendich oft wtwe-
dich. Inwendich ouermits den last
mijnder sonden: wtwendich doer pe-
rikel mijns lichaems ende goets: So
sal ick doer alle swarichept dringhen
ende mijn herte tot Godt oprechten
hem aenroepen ende sijn hulpe seker-
lick verwachten.

Waerhept.

De

De Heere is na bi allen den genē Psalm.
die hem aentoeppen inder waerheyt. cxliij. d.
Dughleerde.

Wat ben ick arme snoode catui-
ghe aerdtworm, dat ghi mi so groo-
ten Heere, so almoghenden Godt in
mijn lijden ende verdriet de rhooren
wilt? dat ghi mi in v beloefte nisse so
vaderlike gunsten verthoonen wilt?

Waerheyt.

Ick wil v vertroosten, ghelijck de Esaias.
vader ende moeder thint vertroost, lxvi. d.
als hem wat quaets gheschiet is.

Mach ooc een vrouwe haer hant Esaias.
bergheten, also dat si niet en ontfer- xlix. d.
me des soons van haren lichaem? En
de oft si den seluen al vergate, noch
op diengheen acht en sloech, so en
wil ick dijs nochtans niet vergetē.

Dughleerde.

Hoe mach een verflaghen herte
meerder troost ontfanghen; dan dat
hi alsulcken soeten, stercken en salig-
ghen beloefte nisse van Godt seluer
ontfanct. O ghenadighe Heere, ghi
hebt v Vaderlijcke goetwillicheyt,
liefde ende affectie wel rijckelic bi de
se ghelijckenisse ons wt ghedruckt,
ende verclaert, dat v goddelike erwi-
d. v ghe

ghe liefde noch al verre te bouē gaet
de boorghenoemde tytelicke en moe-
derlicke liefde. **O** Heere staet mi toch
bi, dat ick v inder eewicheyt mach be-
trouwen: dat ghi mi in dese belofte-
nisse so sekerlick hebt toe ghelept.

Esaias.

Waerheyt

lvij.c

Esaias.

xlviij.c

Die mi betrouwt, sal dat aertrijc be-
ruuen, ende mijnen heylighen berch
besitten. **Want** de berghen sullē be-
roert worden, ende de houeelen sul-
len beuen, maer mijn ontfermhertic-
heyt en sal van v niet gaen, ende dat
verbont mijns breedts sal eewich ge-
uoemt worden.

Ongheleerde.

Als mijn sonden doer dat wroe-
ghen mijne consciencien mi inder
hellen worpe, uende stellē mi op den
rant des afgronts, sal ick dan noch
mijn hooft moghen oprichten, tot v
ontfermherticheyt, als ghi schijnt
doer de verschrickinghe mijnder sie-
le v aen sichte van mi te berghen.
Wat sal ick dan o Heere van v ghe-
uoelen? **Waerheyt.**

Esaias.

xlviij.c

Ick hebbe v eenen cleppen tijt ver-
laten, maer met grooter ontfermher-
ticheyt wil ic v tot mi vergaderē. **Ic**
hebbe

hebbe eenen cleynen tijt doen ic voor
nich was, ia eenen ooghenblick mijn
aensicht van v verborghen, maer ick
wil dijne met de ewighe ghenade
ontfermen.

Ongheleerde.

Sal ick mi in sulcken hanghichept
noch tot v ontfermhertichept moghē
verlaten, so wil ick de selue stellē tot
eenen stercken wal ende schilt teghē
mijn daghelicre vianden, den dupuel,
doot, sonde, ende mijn vleesch.

Waerhept.

De Heere doodet en̄ gheeft dat le i. re. ij. b
uen, ende leydt inder hellen ende we-
derom wt. De Heere maect arm en̄
rijcke, hi henedert, hi verhooght oft
verheft. Salich is de man die van Jac. v. r.
Godt ghestrakt wordt, daeromme en
wepghert de callijnghe niet: want
hi quetst ende verbindt, hi slaet, ende
sijn hant gheneest.

Ongheleerde.

Al gebueret dā dat mi Godt strafte
ende eenich liden toe leyndt, so wil
ick niet mijn ghelooue dringhen doer
alle herdziet, en̄ sien sijne vaderlichen
wille, ende welbehaghen aen, v be-
trouwende, dat sulcken mijn lijde en̄

te

teghenspoet tot sijnder eeten is, om
dattet sinen lieuen wille is.

Waerhept.

Jac. i. b. Salich is de man die tentatie ber
maecht, want als hi beproeft is, so sal
hi ontfanghen de croone des leuens,
Ongheleerde.

Welck is de croone des leuens,
daer wi ons allen gantschelicken toe
verlaten sullen?

Waerhept.

Ro. vi. d De gane Gods is dat eewighe le
uē, doer Christum Iesum onsen Hee
re. Doer Christum is overuloedich
onse vertroostinghe. Het is dat wel
behaghen des Vaders gheweelt, dat
in hem alle volhept der goddelicheyt
woonē soude, ende dat het al in hem,
en doer hem versoent wordt tot hem
seluen, het si op der aerden oft inden
hemel, daer mede dat hi vrede soude
makē, doer dat bloet sijns crups doer
hem seluen.

Collof.
i. c.

Ongheleerde.

Oghetrouwe godlike waerhept
dit woort dat ghi mi daer toe segt,
dat wil ick tot een swaert in mijn hāt
nemen, wanneer mi Sathan de viant
in blaelt, segghende: Ghi sijt een viāt
Gods

Gods, om uwer sondē wille, ghi en
derft sijn ghenade niet verwachtē, so
wil ichem met desen swaerde verlaē
ende segghen. Ghi loghenachtighe
dupuel, Christus Jesus is mijn ver-
soēder ende voorsprake bi Godt den
Vader, die heeft mi wt v ghewelt en
tyrannie verlost, v veruaernisse en
mach mi niet hinderen.

Waerhept.

So staet, omgordt v lendē metter *eph. vi e*
waerhept, en sijt aenghetoghen met-
ten creest der gherechtichept, en ghe-
schoept aen v voeten met die berep-
dinghe der Euangeliē des breedts.
In allen dinghē grijpt den schild des
ghelofs, metten welckē ghi moecht
wtblussen alle vierige pijlen des boo-
sen gheests, ende den helm der salic-
hept neemt aen v, en dat swaert des
gheests, welck is dat woort Gods.

Onghelerde.

Nu ben ick ghetroot, ende verho-
pe mi vast doer dit swaert alle mijn
vianden doer Christum te verwinnē.

Waerhept.

Hi sal v met sijn vloghelen bedec- *psalm.*
ken, ende v toenerlaet sijn: ghi en sult *rc. a*
niet vreesen voor den grouwel des
nachts

nachts, noch voor dat gheschut blied
ghende inden dach,

Dingheleerde.

Hoe salick Gods ontfermherticheit
ghenoech moghen prijsen ende
dancken, die mi aldus wil bistaen in
mijnen noot. Salich is de hre dat ick
ghebozen ben, ende dat mi Godt in
heeft ghegheuen, om tot v minlijcke
waerhept te comen, dat ghi mi in de
kennisse van Gods ontfermherticheit
hept ghebrocht hebt.

Waerhept.

Psalm. Loeft sinen naem: want Godt de
xcix.a. Heere is suet, en sijn ontfermherticheit
duert ewelick, en sijn waerhept
van gheslachte tot gheslachten.

Psalm. De Heere die heeft een wel beha
xlii.c. ghen aen de ghene die hem vreesen,
en die haer verhoppen en verlaten op
sijn barmhertichept. De Heere die
en sal sijn volc niet verlaten om sijns
grooten naes wille. Godt en sal sijn
ontfermhertichept niet verlaten.

Dingheleerde.

Gheloeft moet Godt wesen: mijn
herte wordt doer dese schoone belof-
tenissen sonderlinghe tot sijnder lief-
den ontsleken, en heeft een vast be-
trou-

troutwen, dat hi mi sekerlick houden
sal, dat hi ons so vast beloest en toe-
ghesept heeft.

Waerhept.

Ghi sult weten van geheelder her Ecclesi.
ten, dat niet een wout saelgeren en xlvij. d.
sal in allen dinghen die Godt beloest
heeft te doe. De Heere is getrouwe
in alle sijn woorden, en heplich in al- Josue
le sijn wercken. Ende ghi sult we- xxij. d.
ten dat uwe Heere v Godt is een Deute.
stercke en ghetrouwe Godt, betwa- vij. b
rende dat verbont ende ontfermhert
tichept der geene die hem lief hebbe
Ongheleerde.

Godt de Heere die moet wel een
ghetrou ende een goet Godt wesen,
dat hi ons onghetrouwe sondaers
sulcke stercke beloestenisse sijnder ont-
fermhertichept heeft ghegheuen.

Waerhept.

Hi is goevertierenouer den ondac Ju. vi. c
baren en quade; weest daerom berm-
hertich, gelijc v Vader bermhertich
is.

Ongheleerde.

Heere staet mi bi doer uwē geest;
dat ich minen naesten in allen saken
ontfermhertichept mach bgwijzen,
doer welke blijkē en openbaer wor-
den

den mach, dat ick niet te vergeefs v
hint en berighi die een Vader sijt vā
alle vermherticheden.

Waerhept.

Prouer. Ick wil ontfermhertichept ende
xxi.c. gheen offerande oft sacrificie.

Prouer. Die gerechtichept ende ontferm-
xxij.b. hertichept volghet die sal dat leuen,
gherechtichept ende glorie vinden.

Ecclesi. Die tot ontfermhertichept is ghe-
xxxv.a. nepcht sal ghebenedijt worden: want
hi den armen van sijn broot heeft ge-
gheuen. Die ontfermhertichept
doet, die offert Godt een sacrificie.

Dingheleerde.

D ontfermhertige waerhept, ghi
hebt mi neersteliken onderrecht, hoe
dat ick mijn betrouwē op Gods ont-
fermhertichept stellen sal, hoe ick hē
in sijnen loue en gebenedijnghe sijns
naems ende goethepts altijt ouer al
ende bouen alle dinghen prjfen sal.

Van de valsche leeringe
ende oproer te schoutwen, ende dat
niemant en behoort te achter-
clappen, oft lichtelic eenē
anderen te oordeelen.

On

Ongheleerde.

Wilt mi voort onderwisen en
leeren hoe ick mi doch draghen sal in
desen langhen benauden tijt, inden
welcken so menige verscheden opi-
nie ende leeringhe ghepredict ende
voort ghebracht worden, op dat ick
niet en dwale van de rechte schaep-
kope, die daer is in de rechte Christē
gheloouighe kercke oft ghemeente.

Waerhept.

Blijft ghi int ghene dat ghi ghe- *ij. Tim.*
leert hebt, ende v beuolen is, want *ij. v*
ghi weet van wien dat ghijt geleert
hebt.

Ongheleerde.

Dat ick van v hier vooz gehoozt
hebbe, is dat v meyninge dat ic daer
alleen bi bliuen sal

Waerhept.

It dat ghi in mi blijft, ende mijn *Jo. xv. b*
woorden in v bliuen, al wat ghi wilt
dat sult ghi begheeren, ende het sal v
ghechieden.

Ongheleerde.

Maer oft hier oft daer eenige goe-
de leeringhen waren die niet contra-
rie utwen woorde gekeert en wordē,
sal ick die niet moghen aenhanghen.

e Waer-

Waerhept.

i. tel. v d Proenet al, en dat goet is, dat be-
houdt, ende schoumet al wat van ee-
nen quaden schijn is. Proeft de gee-
sten oft si van Godt sijn: want daer
sijn veel valsche propheten in de wee-
relt wt ghegaen. En wilten allen gee-
sten niet gheloouen.

i. Joan.
iiij. a.

Dngheleerde.

Maer doer sal ick de gheestē ken-
uen, oft si van Godt sijn oft niet?

Waerhept.

i. Joan.
iiij. a.

Daer doer kendtmen den gheest
Gods: Alle gheest die Jesum Chri-
stum belijdt inden vleesche ghecome
te sijn, die is wt Godt: En de geest
die niet en belijdt Jesum Christum
inden vleesch gecomen te sijn, die en
is wt Godt niet: en dese is den geest
Antichristi, daer ghi af gehoozt hebt
dat hi comen sal, ende hi is nu in de
werelt. Dngheleerde.

Ich hoorze wel, alle de gene die Chri-
stum niet en belijden ende prediken,
dat sijn valsche leeraers.

Waerhept.

Matth.
vij. b.

Wacht v van de valsche propheten,
die tot v comen in schaeps cleederen,
maer inwendich sijnnt grypde wol-
uen.

men. **N**eu haer vruchten sult ghyse
kennen. **O**ngheleerde.

Wie sijn die?

Waerhept.

Die de waerhept Gods onrecht
uaerdelick onthouden, die de waer- **Ro. i. d.**
hept Gods hebben verandert in lo-
ghen. **O**ngheleerde.

Och Heere wilt mi doch verclare
de vruchten van dese menschen, op
dat ick kennende haer conuersatie,
bedroch ende valsche leeringe schou-
wen mach.

Waerhept.

Ghi sult dat weten, dat in de laet **ij. Tim. 2**
ste daghen sullen periculose tijde **ija**
sen, daer sullen menschen wesen die
haer seluen beminnen sullen, begeer-
lick, opgeblasen, hooaerdich, laste-
raers, den onderen ongheloorzaamich
ondancbaer, met groote sonden be-
ulect, niet vriendelick, sonder breefe
schepnders, oncupsch, niet saechtmoe-
dich, verraders, spytich, die meer lief
hebben de wellusten van Godt: die
wel een wesen hebben vander godt.
vrucht saemhept, oft eens godlicken
wandels, maer sijn cracht versakēsi,
dese selue schouwwet, **Dit sijnse die**

e. ij.

ij. Tim.
ij. c

de hupfen doer loopen, ende leyden
de vroukens ghevangen die met son
den beladen sijn, en ghe leydt wordē
in menigher ley begeerten, alijt lee
ren si, ende een comen nimmermeer
tot de kennisse der waerheyt.

Dughleerde.

Is daer alsulcken gheslachte der
menschē in de weerekt, die v ghebene
dinde waerheyt wederstaen, die moe
ten wel vermaledijt sijn. Ende een
peghele die Godt vzeelt, die sal wel
scherp toe moeten sien, hoe ende wat
leeringe si voeren: op dat si haer niet
bedrogghen en binden.

Waerheyt

Col. ij. b

Siet toe dat v niemant en bedrie
ge doer philosophie en ydel valscheyt
na der menschen insettinghen, en na
de elementen der weerekt, ende niet
na Christum. Daer sullen valsche

Matth.
xxiiij.

Christenen ende valsche Propheten
opstaen, groote teekenen ende won
derlicheden doende: also dat oock de
wtuercorene (waert moghelicken) in
de dwalinghe ghebzacht souden wor
den: Diet ich hebt v te voren gheseyt:
Daeromme als si tot v se gghen sul
len: Siet, hi is in de woestijne, so en
gact

gaet daer niet toe, siet hi is in de ca-
mere, so en ghelooues niet.

Ongheleerde.

Hoe mach dan een mensche wijsli-
ker doen, dan dat hi hem vast houde
aen dat heplighe woort Gods, ende
dat hi schouwe alle oproerighe dwa-
lende menschelike sectens

Waerheyt.

Laet dat woort Gods rijckelick in Col. iij.
v woonen, in alder wijsheyt. Leeret
en vermaent v seluen met lofsangen
en gheestelike liedekens inder ghe-
nade, ende singt den Heere in uwer
herten.

Ongheleerde.

Dat wil ic doer de genade Gods
alv doen, ende disputatien laten ha-
ren: ende bliuen met eenuoudigher
herten, in dat heplighe Evangelie
Christi ons salichmakers.

Waerheyt.

Schoutwet de sotachtighe bragen ij. Tim.
sonder leeringe: wetende dat si twilt ij. v
voort brenghen. Ende ontlaet v der
onbequamer, ende onnutter ouder i. Tim.
wijuen fabelen. iij. v.

Ongheleerde.

e. iij.

Jch

69

Ick wil o goedertieren waerheyt
na uwen raet, alle ydel vallsche lee-
ringhen, die mi van Godt, van dese
uwe onderwijsinghe souden mogen
af trecken, schouwē als sijn of ver-
ghiffenisse miñder sielen: ende hou-
den mi aen de woorden Gods, ende
laten mi daer mede ghenoeghen.

Waerheyt,

Hebre
xiij. b. **N**eeemt de leeringe Gods ter her-
temende en laet v niet niet meniger
lep vrende leeringhe verleyden.

Daghleerde.

Och Heere daer staet ons in deser
tijt wel voor te bidden. Want daer
om nu ter tijt so menige ver-
schepde leeringhe daer in de weerelt coemt,
so dat een mensche schier niet en weet
wat hi doen oft laten sal, elck prijft
sijn opinie, ende houdt sijn leeringhe
leuen ende statuten voor de beste: de
een ghelooft aldus, de ander also,
daer is schier so menich mensche, so
menich gheuoelen.

Deute.
v. d.

Waerheyt,

Ghi en sult niet wjcken noch tot
ter rechter, noch totter linker hāt,
maer ghi sult wandelen doer dien
wech die v de Heere v Godt beuolē
heeft

heeft: op dat ghi leuen moecht, en dat
v wel mach sijn.

Ungheleerde.

Och oft alle predicanten desen
wech (dien haer beuolen is) niet tot
ter rechter noch totter linker hant
af en ghinghen oft een traden. Mi
dunct daer souden mi dwalinghen
sijn, ende comen onder de menschen,
dant nu doen (Godt betert). Maer
ick ben nu (Godt hebbe lof) genoegh
onderwesen, ende hebbe door mi ge
nomen, dat ick daer alleen principa
lick op wil setten, ende houdē wat
ghi mi geboden hebt: ende bliuē vast
bi dat heplighe Euangelie, dat ick vā
v ontfanghen hebbe.

Waerheyt.

Al waer daer een Engel tot den **Gal. 1. 6**
hemel die v een ander Euangelie pre
dicte behaluen dit dat wi v gepreect
hebben, dat si veruloect.

Ungheleerde.

So ist wel een grouwelijcke sake
dat permant anders yet wil prediken
dan de salighe leeringhe des Euan
geliums, en die hoogher willen bli
ghen dan hen beuolen is.

Waerheyt.

e, iij 34

i. Tim.
v. 8

It dat yemant anders leert, ende hem niet en laet ghenoeghen met de salighe woorden ons Heeren Iesu Christi, ende de leeringe der godtsalichept, die is opgeblasen, niet wete maer twiltich met questien en ghecrift der woorden, daer wt coemt haet, twilt, lasteringhe, quade suspicien, ende ghestorm der mensche, die verdozen sinnen hebben, ende van de waerhept berooft sijn.

Onghelerde.

Godt wil ons beschermen voor al sulcke leeraers: en verleenen oprecht ghetrouwe dienaers des woorts Christi, die tot sine woorden af noch toe en doen, die sijn boorwaer alder eeren waerdich.

Waerhept.

i. Tim.
v. c

i. Tessa.
v. c

De Priesters die wel regeren, die sijn dubbelder eeren waerdich, bisonder die daer arbeypden in de woorden ende leeringhe Christi. Wi bidden v lieue broeders: dat ghi die kent die onder v lieden arbeypden, en v boozghanghers inden Heere sijn, en vermanen v: houdt dese in sonderlinghe achttinge wt liefde, om haers weres wille, en sijt breedsaen met haer liede.

Ono

Dngheleerde.

Als priesters alsulcken abuselike
leuen leyden, en salmen die niet mo-
ghen straffen, ende na haer vzychten
veroordeelen?

Waerheyt.

Wie sijt ghi, dat ghi eenē vrendē
knecht oordeelt? Staet hi oft valt hi, hi
staet oft valt sinen Heere, en hi mach
wel opgherecht worden vanden Hee-
re. En oordeelt niet, op dat ghi niet
gheoordeelt en wordt: maer oordeelt
dat veel meer, dat niemant sinē broe-
der eenighen aenstoet oft erghernis-
se en sette: Lieue broeders en wilt
gheen achterclap doen oft sprekē on-
der den ander en, want die achterclap
spreekt van sinen broeder, die doet te-
gen de wet en oordeelt de wet. Hier
om wacht v dan murmereringhe die
niet en vordert, ende spaert v tonghe
van achterclap: want een ydel reden
en sal niet te vergheefs gaen, en een-
nen mont die loghen spreekt die dou-
det de siele.

Dngheleerde.

So hoorre ick wel, niemant en be-
hoort lichtelicken vanden anderen
quaet te sprekē, oft doet haet oft bit-

e. v ter.

terhept sinder herten te veroordeelen.
Waerhept.

1. Cori.
b. b. De ghene die bupten den Christe
nen gheselschappe sijn, die sal Godt
oordeele. Doet dat quaet wech vā v
seluen. Een peghelic sal sijn selfs
last draghe: Bidt voor malcāder dat
ghi salich moecht worden.

Gal. vij
b.
Jac. v. d

Ongheleerde.

So wil ick mi vredelick houden te
ghen eenen pegheliken wt gansser
herten: ende beuelen Godt alle ghe-
breken te oordeele, te straffen, wt te
roepen, en verduen, ende den vloer
sinder ghemepnten te repnighē alst
hem belieuen sal.

Waerhept.

1. Cori.
b. b. Ic vermane v lieue broeders doer
den naem ons Heeren Jesu Christi
dat ghi alle van eenē sinne sijt, ende
en laet gheē tweedracht onder v sijn:
maer sijt volmaect in eenen sin, en in
eenderley meyninghe. En houdt v
seluen niet voor wijs, ende en loont
niemandē quaet, sijt voorzichtig int
goede, niet alleen door Godt, maer
voor allen menschen. It moghelic al
so vele als in v is, so hebt met alle mē-
schen vrede, ende en wreect v seluen
niet

Ro. xij d

niet mijn alder liefste, maer gheeft
plaetse den toorn: want daer staet ge
schreuen: De wreke is mijne, ick salt
wreken seyt de Heere: **Ist dat moen** Deute.
viant honghert so spijst hem, doest hē xxxij.e.
gheeft hem te drinckē, wanneer ghi
dat doet, so sult ghi vierighe colen op
sijn hooft vergaderē. En laet v van
dat quaet niet verwinne, maer ver
wint dat quaet met den goede.

Ongheleerde,

Godt danc ic hebbend wel so deel
van v o heplige waerhept ghehoort
als dat ick mi voort aen niet lichtelic
onderwinden en sal wt haet ende
nijt om pemanden te terghen, ende
te blameren: maer sie ick pemanden
v walen, daer wil ick wt liefden doos
bidden.

Waerhept.

Wandelt so als v roepinghe be
taemt daer ghi in gheroepen sijt met
alder ootmoedichept, saechtmoedi
hept, ende sijdtfaemhept, ende ver
draecht die een den anderē inder lief
den, ende sijt naer stich te houden de
eenichept des gheests, doer dat ver
bondt des breefts.

Ephesi.
iiij.a.

Ongheleerde.

Ongheleerde.

D godlike waerhept, nu can ic wel herstaē, dat het niet al coes en sijn die lange messen dzaghen, al sijnder deel menschen die haer seluen van groote wetenschap beroemen, nochtans stecken si haer teghen haren naesten ende dwalen seer van den rechtē wech. Ick ben nu wel onderrecht dat alle Schriften menschen sullen vrede houden met een pghelic: Wilt mi voort onderwijsen, hoe ic mi houden sal teghen de ouerhept ende wethouders, wāt mi dunct certepn, na dat de werelt nu loopt dat mi wel van noode is daer af een sonderlinge onderwijs van v te ontfangen, want het schijnt dattet niet al en gaet onder ons leeken, so dat behoort in deser saken.

Datmē de Ouerhept sal zeren ende ghehoorzaem wesen.

Waerhept.

Ro. xiiij.
b.

Gheeft eenen pghelickē wat ghi schuldich sijt, tribuyt oft schat, dpen ghi tribuyt schuldich sijt, tol die ghi den tol schuldich sijt, eere die ghi eere schuldich sijt.

Onghe

Ongheleerde.

Maer oft de Heeren tirannich wa-
ren, quaet van leuen, vol oorloochs,
ghenepcht alleen tot schattē en̄ scher-
ren, salmen die oock ghehoerlaē moe-
ten sijn? **Waerhept.**

De ouerste onder v volcken sult **Exod.**
ghi niet lasterē. Ghi knechten weest **xxij.d.**
ouderdanich met alle breele de Heer- **i. Petr.**
ren, niet alleē de goede en̄ beleefde, **ij.c.**
maer oorde quade ende onbeleefde.

Ongheleerde.

Salmen se al onderdanich wesen,
wat weetmen of se ooc al van Godt
sijn? **Waerhept.**

Daer en is gheen macht dan van **Roma**
Godt. De macht oft ouerhept is vā **xij.a.**
Godt gheoordineert.

Ongheleerde.

It also, so hoorre ic wel men moet
se ghehouzlaem sijn, ende dat se Godt
geordineert heeft, so doense seer qua-
like n die heden des daechs met groo-
te rebellichept daer teghen opstaen.

Waerhept.

Die hem teghen de ouerhept oft **Roma**
macht set, die wederstaet Gods or- **xij.a.**
dinancie: ende die dese wederstaet
die tullen ouer haer een oordeel ont-
fan-

fanghen. Ende en wilt niet weder
staen teghen der machtigen aensicht
Ecclesi. op dat ghi tegen de bloet niet en ar
iiij. d bept. Ongheleerde.

Het is oock wel goet te merken
dat dese ordinancie des ouerhepts
moet vā Godt wesen, tot onderhou
dinge des ghemeynen breedts: wāt
niemāt en hadde lijf oft goet, ten wa
re dat onse Godt so hepligen en colte
licken ordinantie ghelaten hadde;
ia dat meer is, en onderhieldē hi die
niet crachtelic: ick laet mi duncken
het soude in de weerelt seer qualicke
toegaē. Och oft dit menich mensche
vā mijnber conditiē te recht berston
den, also ghi mi dat onderwilt: ic ge
looue si souden haer gewilliger schic
ken ende maken tot onderdanichept
des ouerhepts. Want die wel doet
ende briedelick is, die en valt de ouer
hept niet lastich.

Waerhept.

Ro. xij. De macht oft ouerhept, en is niet
a. tot briesen den ghenen die wel doē,
maer die quaet doet.

Ongheleerde.

Een pegelic mach dit wel ter her
ten trecken. Ick houdt daer voor o
hep.

heylighe waerhept, dat b meyninge
is, dat hem alle menschen onder dese
ordinatie met alder eendrachtichept
houden sullen.

Waerhept.

Een peghelick si der ouerhept en
macht onderdanich.

Roma.
xij. a

Ongheleerde.

Waer doer sal ic dese ouerhept on-
derdanichept bewijlen, sal ict al doen
ende gheuen al datse mi ghebieden?

Waerhept.

Gheeft den Keyser dat den Key-
ser toe behoort, ende Godt dat Godt
toebehoort.

Matth.
xxij. c.

Ongheleerde.

Wat behoort Godt ende den key-
ser.

Waerhept.

Weest Godt en eert den coninck.

i. Petr.
ij. c.

Ongheleerde.

Ich hoorze wel dat onder dese cor-
te sententie eenē grootē sin verbor-
gē is. Segt mi toch o beminde waer-
hept, en wilt mi met claren woorden
wtligghen, hoe ick dat verstaen sal:
Weest Godt, ende eert den keyser.

Waerhept.

Weest onderdanich alder mēsche-
licher ordinatie oft creatuere om des

Roma.
xij. c.

Wcc

i. Petr.
ij. c.

Heeren wille, het si den coninck als den ouersten, oft haer stadthouders als ghesonden van hem, tot wrake der mildoenders, ende tot loue der goedē. Want dat is den wille Gods dat ghi met weldoen verstoppē sult de onwilshept der sotter menschen. Als die vry sijn, niet also, dat ghi die vryhept hebt tot een bedecsel uwer booshept, maer als de knechtē Gods. **Ungheleerde.**

Dit is wel een salighe ende profitelicke leeringhe voor alle leeke ende simpele menschen in dese benaude werelt, en waer wel van noode datse in de plaetse van harnasch, busen en sweerden diese dicmael gebrupken teghen haer ouerste, namē dese schif tuere tot haer wapenen, twelck niet en soude sijn tot verderffenisse, maer tot bescherminghe van alle macht ende ouerhept. **Nu** ick dit herstant hebbe goedertieren waerhept, nu wil ic alle menschen bemanen na mijn vermoghen tot onderhoudenis des ghemeynen breedts, ende ghehoorsaemhept des ouerhepts. **Waerhept.**

Tit. iij. a Vermaentse datse de Princen ende de geweldighē onderdanich sijn, der ouer-

ouerhept ghehoorsaem: tot alle goe-
de wercken bereept, niemant te laste-
ren, niet te kuenen, sedelick en wijsle-
lick te wandelen. Alle saechtmoedic-
hept te bewisen teghē alle mensche.

Onghelerde.

Dat sal ick voort en neerstelijck
doen: maer wilt mi eerst een instruc-
tie gheuen, met hoedanighen woor-
den ick haer lieden vermanen sal tot
Godt en ghehoorsaemhept der machyt
ende ouerhept.

Waerhept.

En wildi niet vreesen door de ouer *Roma.*
hept, so doet goet, ende ghi sult lof vā *xij. a.*
de selue hebben: want si is v een die-
nerste Gods int goede. Maer doet
ghi quaet so vrees, want si en voere
t weert niet te vergeefs: si is Gods
dienerste, en een wakerste tot straf-
singhe, ouer den ghenen die quaet
doen.

Onghelerde.

Dit sal ick minen euen naesten al-
tijt ghetrouwelick vermanen, ende
raden hem altijt tot vrede: want so ic
verstaen can van v, die dese niet en
heeft, die en is van Godt niet.

Waerhept.

Salich sijn de breede samighe, wāt mat. v. a

f si

si sullen Godes kinderen heeten.

Ongheleerde.

Och so ist wel van noode, in allen plaetsen, steden ende hupsen brede te onderhouden, willen wi anders kinderen Godes sijn.

Waerhept.

Jerem.
xxix. b

Soect brede in de stadt daer ick bin in doe woonen, en bidt daer den Heere aen, wat dies stadts brede sal utwe brede sijn.

Ongheleerde.

Die desen brede niet en soecken, die moeten dan wel een groote plaeghe ende verderffenis verwachten.

Waerhept.

Matth.
xij. c.

Alle rijk dat teghen hem seluen ghedept wordt oft oneens is, dat wordt woest, en elck stadt oft hups dat in hem selue oneens is, en mach niet bliuen staen.

Ongheleerde.

Och so machmen wel bidden dat onde ghebet: Heere gheeft ons brede in onsen daghen.

Waerhept.

ij. corin.
xij. d

Hebt brede onder malcanderen: want Godt en is gheen Godt der tweedracht, maer des breedts.

Keert

Keert v van dat quaet ende doet i. cor. i. a
goet, soect vrede ende volcht diē na.

Hebt vrede, en Godt des vreedts Psalm.
ende der liefden sal met v sijn, hebt xxxiiij. d.
alleen den vrede, ende de waerheyt ij. Cori.
lief. xiiij. d

Ongheleerde.

Konsten heel menschen heden ten
daghe dit volbrenghen, het soude be-
ter in de weerelt gaen. Waren de
menschen so seer tot vrede ghestelt,
als si wel sijn tot tweedzacht, het wa-
re nu een gulden weerelt, maer daer
isser so menich van mīnder natiē die
de eendzachticheyt versmaden, dat
tet Godt beteren moet. Ic wil noch
tans na mijn vermoghen (nu ick be-
ter weet) enen pghelicken verma-
nen, dat wi in liefde met malcande-
ren omme gaen, ende die ouerheyt al-
tijt moghen eeren, ende gehoorlaem
sijn, is dat niet v begheeren o hepli-
ghe waerheyt?

Waerheyt.

Nadenmael dat ghi dit weet, salich Joan
lijt ghi, ick dat ghi doet. xiiij. d

Ongheleerde.

O Heere doer v goddelicke bittan-
dicheyt ende hulpe wil ick doen wat
f. ij ick

ick vermach. Ghi hebt mi doer v salighe ghetupghenisse wel gheleert, ende rickelick onderwesen, hoe ic mijnen Heere en Godt, mijnen naelsten predicaant ende der overhept met alle ghehoorzaemhept onderdanich wesen sal: Nu bidde ick goedertieren waerhept, dat ghi v gheweerdighen wilt, ende leeren mi voort hoe ic mi seluen draghen sal, wat ick sal behoren te doen tot ghetupghenisse ende danckaerhept, ende tot een goet gheloue doer den dienst mijns lichaens,

Hoe een Christē mensche behoort te liden: ende hoe hi hē daer in draghen sal.

Waerhept.

Ecl. ij. a. Mij lieue sone, gaende tot den dienst Gods, staet in gerechtichept ende in breele, ende berept v seluen tot tentatie ende aenuuechtinghe.

Waerhept.

Lu. ix. c. Wie mi volghen wil, die versake hem seluen, ende neme sijn crups op hem dagelics, ende volghe mi na.

Dngheleerde.

Och Heere ghi hebt mi toch noch
toe

toe met troostelike woorden onder-
houden, ic en vermoepde niet datter
een crups na volghen soude.

Waerhept.

Hoorwaer doorwaer segge ick v: **Jo. xij. d.**
ten si dat het terwen cozen inder aer-
den valt ende versterue, so bliuet al-
leen, maer ist dat te t versterft, so brē-
ghet veel vrucht en voort.

Ongheleerde.

Hoe sal ick dat verstaen?

Waerhept.

Wie sijn leuē lief heeft, die sal dat **Jo. xij. d.**
verliesen, ende wie sijn leuen haet op
deser werelt, die salt behouden tottē
etwighen leuen.

Ongheleerde.

Ick hadde ghemeynt o genadige
Heere: men hadde v hier inder wee-
relt wel ghe rustelijck sonder lijde en
de crups moghen na volghen.

Waerhept.

Die mi dienen wil, die volghe mi **Jo. xij. d.**
na.

Ongheleerde.

In wat maniere Heere sal ick v na
volghen : hoe sal ick v dienen?

Waerhept.

Onthoudt v van de vleeschelike
welkusticheden, die teghen de siele **i. pet. ij. c.**
f. ij. bech

bechten, ende leydt oft voert een goe-
de wandelinghe onder de Heydenen:
op dat de ghene die van v achterclap
doen, als vā misdaders uwe wercken
moghen sien, ende Godt prijsen in
den dach der versoekinghe.

Dugheleerde.

Die Heere is dat Godt eenen aen-
ghenamen dienst alle vleeschelijcke
lusten af te leggen, so en ist niet met
schoonen woorden wt te rechten. Sal
ick dat te recht doen, so sal ick daghe-
lics een swaer crups moetē draghen.

Waerhept.

col. ij. c. Legt van v alle quaethept ende be-
droch, alle gheueplthept ende achter-
clappinghe. Ic legghē v rick dat ghi
Gal. v. c in Christo wandelt inden gheest, so
en suldy de lusten des vleelchs niet
volbrenghen.

Dugheleerde.

Ontfermhertighe Heere, so aen-
roepē ick v om gheestelick bistant en
hulpe, dat ghi mi doer v gratie wilt
draghen, oft het sal mi anders ver-
pletten.

Waerhept.

Jo. xv. a. Soud er mi en condt ghi niet ghe-
doen. Roept tot mi inden dach der
Psal. tribulatiē, ende ic sal v daer wt ver-
xlj. c.lossen

lossen, ende ghi sult mi eeren. Ick **Ezech.**
sal v een nieu herte gheuen, en eenen **xxx.c.**
niewen gheest int midden van v
stellen.

Ongheleerde.

Segt mi sal een mēsche altyt met
den crupce beladen sijn opter aerden
die Godt behaghen wil?

Waerheyt.

Des mensche leuen is eenē strijt **Job. vij.**
op der aerden. Die sijn crups niet a.
en draecht, ende mi niet na en volcht **Lu. xiiij.**
die en mach mijn discipel niet sijn. **f.**

Ongheleerde.

Och Heere sal ick v also moete na
volghen, so is mi noch veel drucks
aenstaende.

Waerheyt.

Een discipelen is niet meerder dā **mat. x.c.**
sijn meester. In de weerelt sult ghi **Jo. xvi.**
anxt lijde, maer sijt vertroolt: ic heb g.
de de werelt verwonnen.

Ongheleerde.

Sal ick mi dan te vreden stellen,
ende ontfanghen in lijdt saemheyt al
le verdriet ende lijden vanden hande
Gods dat mi toecomen mache? Och
hadde ick dan Christus te baten en
te hulpe, doer wiens hulpe ick in
f. iij, mijn.

mijn liden ende tribulatie staende
mocht bliuen.

Waerheyt.

Qu.i.b. De Heere is goet en maect sterck
indē dach der tribulatiē, en hi kendt
de ghene die in hem hopen.

Ongheleerde.

Moet ick dan in de weerekt bā de
quade menschen somtijts wat liden
ende ghehaet worden: so wil ic den-
ken, dat ick also de voetskappē Chri-
sti mijns meesters na volghen moet.

Waerheyt.

Jo.xv.c It dat v de weerekt haet, so weef
dat si mi voor v ghehaet heeft.

Ongheleerde.

Ich hoorde welo lieue waerheyt,
een mensche die hem met gheheelder
herten totten dienst Gods wil be-
gheuen, moet hem tot liden en alle
aenuchtinghe bereyden.

Waerheyt.

i.pe.i.b. Daer in moet ghi v verbliden nu
eenen cleynen tijt lanck, want het is
v van noode beproeft te sijn met me-
nigherley tentatien, op dat de beproe-
uinghe aen v int ghelooue worde be-
uonden veel costelicker dan berganc-
kelick gout.

Ongheleerde.

¶

O goedertieren waerheyt ick had
de lieue (waert moghelic) met ruste
Godt te dienen, dan met liden ende
tribulacien. **Waerheyt.**

Ghi en smact niet dat goddelick **Ca. xvi**
is. **M**ijn sone en acht niet cleyn de **d.**
cassinghe des Heeren, ende en laet **Prone.**
niet af, als ghi handen Heere berispt **xxiii. b.**
wordt, wai wien dat Godt lief heeft
dien callyt hi, maer hi gheestelt eenē
pegheiken die hi ontfangt.

Engheleerde.

Weest gedauct o lieue waerheyt
van dese goddelike leeringhe, ick sal
(en Godt wil) also doen, ick betrou-
we in minnen hemelschen Vader: die
en sal mi sijn arm kint, al ben ick des
ontweerdich, in mijn liden niet ver-
laten. **Waerheyt.**

De Heere is na bi die bedruet van **Psalm.**
herten sijn, ende helpt die eenen ver- **xxiii. d.**
slaghen moet hebben. De gerech- **Psalm.**
tige moeten veel liden, maer de Hee **xxiii. d.**
re helpt haer wt alle noot. Hi be- **psa. ix. b**
waert haer liden, dat haer gebeen-
ten niet ghebroken en worden.

De Heere is den armen een be- **Jac. i. a.**
schutsel ende hulper inden tijt der be-
nautheyt. **M**ijn lieue broeders
f. v achtet

achtet vooz enckel blijfchap, als ghi
valt in aenuuechtinghe, ende weet dat
v beproefde ghelooue berduidicheyt
lijdet ende werct.

Ongheleerde.

So wil ick in al mijn lijden mijn
herte, minen hope, en alle mijn toe-
uerlaet op mijnen Heere ende Godt
als mijnen ghetrouwen hulper set-
ten: Ende dencken al wat mi ouer-
coemt dattet selue sijn wel behaghē,
ende sinen vaderliken wille is.

Waerheyt.

mat. x. d En wordē niet twee cleyn musch-
kens om eenen cleynen penninck ge-
rocht, ende gheen van dese en sul-
len op der aerden vallen sonder den
wille ws Vaders, ia nock de hapren
van uwen hoofde sijn al ghetelt, hier
om en breekt niet, want ghi sijt betex
van veel musschen.

Ongheleerde.

O minnelike waerheyt, dit is wel
een troostelick woort, ende een belof-
tenisse vooz alle bedruete ende van-
ghighe herten datse weten: dat Godt
die onse Vader is, ende een opsicht
heeft op so cleynen muschken, dat hi
noch ongelijck meer sijn ooghen slaē
sal

sal op de ghene die hem breeken en
de ontsien, ende sal dagelicz sorghe
draghen voor de selue.

Waerheyt

Verootmoedicht v onder de mo- i. pe. h. b
ghende hant Gods, op dat hi v ver-
heffe tot sijnder tijt. Alle v sorghe
worpt op hem, wāt hi soecht voor v. ps. 124

De groote eude de clepue heeft hi cap. si b
ghemaect, ende hi draecht ghelijcke
sorghe voor hen allen. De salicheyt
der rechtuaerdiger is vanden Heere Psalm.
ende hi is haer beschermmer inder xxxvi. g.
tijt der tribulatiē. Als si worden
ghetribuleert, hebben si tot den Hee Psalm.
re gheroepen, ende hi heeft haer wt vi. a
den noot verlost.

Ongeleerde.

So wil ick in alle mijn droefheyt
eene haestighen toelucht hebben
tot Christus, ende nemen een vast
betrouwen, dat hi mi wil vertroosten.

Waerheyt.

Salich sijn de ghene die bedrucht mat. v. a
sijn, want si sullen vertroost worde.

Ongeleerde.

Als ic in de weereit versmaet en
de hervolcht sal worden, oft wāneer did. 107
mi Godt eenich lijden toeseynt, sal
ick

ick dan dencken dat mi sulchs bā noo
de is? wil ick een goet Christen men
sche wesen .

Waerhept

ij. Timo. Alle die goddelick willen leuē in
ij. c. Christo Jesu, die moetē veruolghin-
ghe liden. Salich sijn de ghene die
mat. v. a persecutie liden om de rechtuaerdie
hept, want dat rjck der hemelē hoort
haer toe. Salich sijn ghi als v de men
schen veruolghen ende versmaden,
ende alle quaet teghen v spreken lie
ghende om mijnent wille, dan ver
blijdt v ende verhuecht v, want het
sal v wel geloont worden in de he
melen. Ghelijck ghi des ljdēs deel
i. cor. i. b. achtich sijn, so sult ghi ooc des troosts
deelachtich sijn.

Ongheleerde.

Heere nu ick dit weet, so wille ick
eenen moet grjpen in alle mijn te
ghenspoet, ende midden indē storm
mijns ljdens wil ick mi verhopē tot
een goet claer weder uwer goddeli
ker vertrooulinghen .

Waerhept.

Woortwaer segghe ick v: ghi sult
Jo. x. bid weenen ende huplen, maer de wee
rest sal haer verbljden, ende ghi sult
true.

truerich wesen ende bedroeft; maer
v droefheyt sal in blijfchap veradert
worden.

Dugheleerde.

Sijt ghedancet inder ewicheyt o
goedertieren waerheyt van v salige
onderwijfinghe. Ick en wil nu voort
aen in mijn lijden mi seluen niet ver
staen noch wanhope, als ic hier voor
maels plach te doe, maer heffen mijn
herte tot Godt, ende dancken hem
met eenen blijden gheest, niet twi
felende oft hi sal mi, wanneert hem
belieft daer wt verlossen. Nu weet
ick hoe ic mi in mijn lijden mach dra
ghen. Wilt mi toch voort onderwij
fen, hoe ick mi hebben sal teghen de
aenstaende doot, ende wat ick daer
af gheuoelen sal; want doer haer ver
uermisse ende groutwelike verbeel
dinghe wordt mijn herte dicwils met
groote droefheyt benaut.

Een verclaringhe van de
Doot, watmen daer af behoort te ge
uoelen, ende hoe datle van Christus
verwounen is.

Waerheyt.

Een

Ecl. iij. a Een peghelich dinck heeft sijnen tijt, ende alle boornemen onder den hemel heeft sijn vze, ghebozen te worden heeft sijne tijt, en te steruē heeft sijnen tijt. **Ongheleerde.**

Dit weet ic wel Heere, dat steruē sijnen tijt heeft, nochtans na mēsche like begheerten, prijsen wi dat leuē, al wat ouser is wi hebben een inghebozen ende natuerlike vzeese teghen de doot.

Waerhept.

Ecclesi. xiiij. a. En wilt dat oordeel des doots niet ontsien, ghedenet welke voor v gheweest sijn, ende welke na v comen sullen. Dat oordeel is vanden Heere op allen vlesche, twelck v ouer comen sal na den we schaghen des alder hoorstken, oft thien, oft hondert,

Ecl. ix. b oft duplent iaer sijn. Daer en is niemāt die alēnt leuē mach, oft dies een betrouwen mach hebben.

Ongheleerde.

Waer toe willen wi ons dan verlaten wi arme ellendighe ende katiuighe aerdt wormē, recht oft wi hier ewelicken in dit verganckeliche leuen begheerden te bliuen. Wi vergaderen hier tijtelick goet, wi timmeren

meren groote hupsen, ende staen na
digniteyten ende hoocheyt der we-
relt, als oft wi de doot nyimmermeer
verwachtende en waren, oft smaken
en souden. **D** Heere vergheeft ons
onse groote blintheit ende misdaet,
sterct ende verlicht onse herten, dat
wij ons wterstein de alderlaetste vie
des doots altyt voor ooghe moghen
hebben.

Waerheyt.

In allen uwen wercken ghedenecl. 5ij. d
t wterste, ende ghi en sult inder ee-
twicheyt niet sondighen. **W**eest ge- **Ecclesi.**
dachtich dat die doot niet en ber- **xiij. b.**
toeft, ende dat verbondt des graefs
is t verclaert ende verstoont: wāt dat
verbont deser werelt sal mettē doot
steruen.

Onghelerde.

Wat is een mensche anders, dan
reuen roock, ende een water bulle
diemen eenen clepnen tūt siet, en-
de haestelijcken wederomme verliest
ende verdwijnt, een bloeme die he-
den wel rieckende is, ende morggen
herdorret ende vergaet, oft verdwe-
nen is.

Waerheyt.

De

Job.
ruj.c. De mensche van eenen wijue gebozen, leuende eenen corten tijt, vol ellēdicheyts: hi gaet op als een bloeme, en valt af. Hi bliedt als een schaduwe, ende en blijft nimmermeer in eenē staet. Alle vleesch is hopen

Esa. xl. c. de alle sijn glorie is ghelijck een bloeme op den veldē: dat verdozret, ende

i. pet. i. d. de bloeme valt af, want des Heeren gheest bliet op hem. Ja dat volck is certeyn hopen, en dat hopen verdozret,

Jac. i. d. de bloeme valt af, maer dwoort des Heeren blijft inder eewicheyt.

Ongheleerde.

Och dat is ons arm mensche een groote salicheyt, ende eenen onbegripelijckē troost, dat Gods woort blijft inder eewicheyt.

Waerheyt.

Jo. xi. c. Ick ben de verrijsemis, ende dat leuen: Wie in mi ghelooft, die sal leuen, al waert dat hi oock storne, ende wie daer leeft, ende in mi gelooft die en sal inder eewicheyt niet steruen.

Psalm.
xxxij. d. De Heere die verlost de sielen sijnē knechren, ende alle die in hem hopen en sullen niet misdoen.

Psalm.
xxxij. d. Sijt ghetroost ende laet uwe herren vast sijn, ghi alle die inden Heere

re

re hope. Siet des Heeren ooghen **Psalm.**
sie n op de gene die hē breefen, en die **xxxij. d.**
op sijn goethept verbepdē, op dat hi
haer sielen herlosse vander doot, en
de boedtsse als si hongheren.

Ongheleerde.

Sal hi alle gheloouighe sielen vā
der doot verlossen? so en sullen wij
ons daerom niet verlaen, al schijnt
ons de doot grouwelick aen te gaen,
maer wi sullen doer den doot op on-
sen verlosser **Christum** sien, En is
dat niet v leeringhe o heplighe waer-
hept?

Waerhept.

Op dat hi daer den doot den ghe-
nen de macht soude nemen, die des **He. ij. d.**
doots ghewelt heeft (dat is de dup-
uel) ende dat hijse soude verlossen die
doer breefe des doots verbondē wa-
ren al haer leuen te slauen.

Ongheleerde.

Heeft **Godt** de macht des doots
ghebzoken, datse allen gheloouighen
ende betrouwenden menschen niet
hinderen, noch van haerder salichept
trecken en mach, die daer in **Christo**
Jesu sijn?

Waerhept.

g

Man

97

¶ **Deas.** Van de hant des doots sal ic haer
rij. d verlossen, ende van de doot sal ick
haer vrij maken. ¶ Doot ick sal we-
sen v doot, ick sal uwen beedt wesen
o helle.

¶ **Onghelerde.**

¶ Ick hoorze wel, so is de doot ghe-
heelick verwonnen.

¶ **Waerheyt.**

i. Cozi. Wanneer dat verganchelike sal
xv. g. aendoen dat onnerganchelike, en-
de dat sterffelijcke sal aendoen de ou-
sterffelijckheyt, dan sal veruult wor-

¶ **Deas.** den datter ghescheuen is: De doot
rij. d is verslonden in victorie.

¶ **Onghelerde.**

¶ So moeten haer alle goede hertē
die Christus houden booz haren ver-
losser ende beschermmer wel verblij-
den, ende in sijn victorie glozieren,
De doot mach ons wel veruaerlijck
ende grouwelijck aensien, maer niet
eetwelick in haren kercker gheuan-
ghen houden, haer banden sijn ghe-
broken, ende si lept verflaghen onder
de voeten Christi.

¶ **Waerheyt.**

¶ **ij. tim.** Die de doot haer macht benome
ij. c heeft, ende dat leuen ende onnergā-
ke

kelichheyt verlicht doer dat Euan-
gelie (Godt si ghedanct) die ons de
victorie ghegheuen heeft doer Chri- i. Cozi.
stum onsen Heere, daerom mijn lie- h.g.
ue broeders sijt dalt ende onbeweech-
lick oft ouerlaecht, ende rijck in de
wercken des Heeren altoos, weten-
de dat uwen arbept niet te vergeefs
en is inden Heere. Broeders wi i. Thes.
willen dat ghi weet van die daer ont- iij. d.
slapē, dat ghi niet truerich en sijt, ge-
lijck die ander die daer gheen hope
en hebben: want ist dat wi gheloonē
dat Jesus Christus ghestoruen ende
berresen is; so sal Godt oock die ont-
slapē sijn doer Jesum Christum met
hem leyden.

Onghelerde.

Wel dien die in Christo Jesu god-
delick oft salichlick ghestoruen is, die
dit verganckelick ende catijnich leuē
afghelept heeft.

Waerhept.

Salich sijn de dooden die in de Hee Apoca.
re steruen. Costelijck is int aen- xiiij. c.
sicht des Heeren, de doot sijne hep- Sapie.
lighen. Ist dat de rechtuaerdige met iij. b.
ter doot ouervallen wordt, so sal hi
nochtans in ruste wesen.

Ongheleerhe.

Christus mijn rechtuaerdichma-
ker (hope ick) sal mi verlossen en die
eewighe ruste verweruen. Ick wil
wel ghelooouen dat de doot den recht
uaerdighen costelick is int aenschijn
des Heeren, maer wee den gudeloos
sen, die Gods woorden verachten
ende versmaden, sijn glorie vermin-
deren, de waerhept ende de dienare
Gods haten ende veruolghen als si
steruen.

Waerhept.

Psalm. De doot der godtloosen is de al-
xxxij. d. der quaetste, ende booste, ende die
de rechtuaerdige haten sullen schult
hebben.

Ongheleerde.

Die hier ter werelt leuen sonder
eenich liden oft aenstoot, in alle ghe-
luck en boozspoet, welker hertē ver-
smoort ligghen in weeldicheden en
de rijdommen, die de Godt vreesen
de menschen alle liden ende veruol-
gginge aendoen, en sal dieu de doot
wiet bitter sijn?

Waerhept.

heb. ix. g De mensche is gheset te steruen,
Eccl. ij c ende daer na dat voordeel. Ghelick
de

de wijse man sterft, also sterft ooc de
ongeleerde. Dese sterft fray, en ghe
font in alle rijedom ende geluc, sijn
leden ende ghebeenten sijn vol betts
ende merchs, de ander sterft in bitter
hept sijnre sielen sonder eenighē rij
dom. Nochtans sullen se ghelijck sla
pen, ende de wormen sullen se be
decken. De doot is beter dan een
bitter leuen, en de eewighe ruste dā
een langhe quale.

Job. xxi

c.

Ecclesi.

xxx. c.

Ongheleerde.

Och dat is waer: Maer o bemin
de waerhept, wilt mi toch leeren hoe
ick na Gods behaghen sal beghee
ren van dit sterffelick ende verganc
kelic lichaem verlost te worden. Hoe
sal ick bidden?

Waerhept.

Ich allendighe mensche, wie sal
mi verlossen van desen lichame des
doots,

Ro. viij

Ongheleerde.

Also wil ick dan bidden ende ge
loouen sekerlic dat mi I. hristus daer
af verlossen sal, als mi dat vā noode
sal wesen tot sinder eeren. O wtuer
ezen waerhept, nu hebt ghi mi troo
selick gheleert wat ick vander doot

g. iij ghe

gheuoelen sal, hoe Christus die berouwenen heeft, ende mi daer af beroulossen sal. Ende al salse schijnē datse mi gheheelick soude vernielen, noch tans en sal si dat niet vermoghē, om dat Christus haer macht ghebzoken heeft. So wilt mi nu voortāen onder rechten, hoe ic mijn daghelicche conuersatie ende onderhoudinghe mijns lichaems draghen sal.

Van soberheyt te onderhouden, ende van de toecoemst ons Heeren.

Waerheyt.

Lucas,
xxi g.

i. Petr.
v. v.

Wacht v dat ghi uwe herten niet en beswaert met gulsicheyt van etē en van drincken, ende met sorge van desen leuen. Weest sober en waect, wāt v aduersant ende wederpartijē de dupuel gaet rontsomme als een grimmende leeuwe, ende soect welcken hi verksinden mach.

Dingheleerde.

Ich hoorē wel, ick sal mijn langhe maeltiden ende gulsighe dreeterijē moeten afstellen, wil ick des duuels stricken ontgaen.

Waer

Waerheyt.

En wilt niet ghierich sijn tot alle weertschappen, en en stoort v niet tot ouer alle spijse; want in heel spijse sal cranchept sijn, ende die gulsichept sal totter heeter droochept ghenaken. Om gulsichept sijnder veel ghestouuen, maer die matich is sal sijn leuen verlangen.

Ecclesi.
xxvij. d

Ongheleerde.

Na hersta ick te recht dat het oude bouz ghesproken wordt war achich is. Soberheyt is de besten medecijn. Och colte ick ende veel van mijnder soorten dit ouerleggen, het waer onser lielen lichaem ende bypdel goet.

Waerheyt.

Die den wijn ende vette dinghen bemint die en sal niet rijck worden.

Proouer

Den wijn is luxurios en de dronkenschap is oproerich; wie daer lust toe heeft die en sal niet wijs sijn.

xxi. c

Proouer

xx. a.

Ongheleerde.

Och wat bindtmen dan al ghecke in de weerelt, want den meesten hoop is altyt tot dronckenschap ende costelike weertschappē genepcht; het gaet hier ter weerelt met soberheyt alst met v doet. O lieue waerheyt

g. iij heyt

hept men en vermach v beyden niet
int cleyn noch int groot.

Waerhept.

Omgoridt v lendenē ende weest
i. pet. i. c sober, ende settet gheheel en al uwen
hope op de ghenade Gods, die ver-
condicht wordt doer de openbaringe
Jesu Christi als ghehoorzame kinde-
ren, niet na volghende de voorleden
wellusten, welck ghi volchde, als
i. cor. vi
c. hi ghi Christum niet en kende. De spij-
se hoozt den bupck toe, ende dē bupck
hoozt de spijse toe; maer Godt sal de
spijse ende den bupck te niet maken.

Omghelerde.

Wat snyder nu ter tijt al bupc soz-
ghers, die haer nerghent mede en be-
rommeren dan doer gulsicheyt harē
bupck te vullen. Waerhept.

De gheheel weereft is ghelet in
Joā. v. d
Philip. bo oshept. Bzo. ders sijt mijn na vol-
iij. d ghers, ende veemtle waer die also
wandelen van welcken ic v dietwils
ghelept hebbe, maer nu segghe ict v
met weenen, de vianden des crups
Christi, der welker eynde de herdoe
menisse is, ende dien den bupck harē
Godt

Godt is, ende haer eere tot schande
wordt, die aertsche dinghen smaken.

Ongheleerde.

So sullen wi de toecoefte des Hee-
ren in soberhept verwachten, en een
peghelick sal hem moeten wachtē vā
ouertollichept in eten ende drinken.

Waerhept.

Laet v lendenen omghegordt sijn,
en uwe licht in uwer hant bernēde, Lu. xij. e
ende weest ghelijck de menschen die
haren heere verwachteude sijn wan-
neer hi wederom keeren sal vander
bruploft, op dat als hi coemt en clopt
dat si hem terstont de doze op mogē
doen.

Ongheleerde.

So wil ic doen, maer segt mi o lie-
ue waerhept: sullen wi den dach des
Heeren terstont verwachten, wan-
neer sal die comen?

Waerhept.

Ten behoort v niet te weten die
tijden oft daghen, de welke de Ma. Act. i. a
der in sijnder macht behouden heeft.

Ende en soect gheen hooghe din- Ecclesi. ij. c
ghen die v te swaer sijn om te ver-
staen ende te begrijpen, ende wat v
te machlich is en wilt niet gronde-
ren, maer ghedenckt altoos de din-
g. v g. v ghen

Prover
xxv. d

ghen die v Godt beuolen heeft, ende en sijt niet curios in veel van sijnen wercken, want v en is van gheenen noode yet verborghens te sien in uwen ooghen. Ghelijck dattet niet goet en is een die veel houichs eedt, so oock die een ondersoecher is der moghentheyt sal verdruckt worden vander heerlicheyt.

Wugheleerde.

D goedertiere waerheyt wilt mi dan verghenen, dat ick v meer gheuraecht hebbe dan mi betaemt.

Waerheyt

Ecclesi.
vij. b. a.

Lu. xij. e

Marc.
xij. d

ij. Pet.
ij. c.

Sulcke is een lotte braghe, wat is dat van noode dat een mensche hoo gher dinghen soect dan hi is: na den mael hi niet en weet wat hem profytelick mach wesen in dit leuen, int ghetal der daghen sijnder pelgrimage. Weest berept, want in de bre ghi niet en meput sal des menschen Sone comen. Waecht, want ghi en weet niet wanneer dat de Heere des hupsghelins comen sal, oft inden auēt, oft inder midder nacht, oft des morgghens, op dat hi niet snellick en come ende vinde v slapende. Den dach des Heeren sal comen ghelijck een

een dief inder nacht, in welke de he-
melen met groot ghecrack bersten
sullen, de elementen sullen van hit-
te smelten, de aerde ende de wercken
die daer inne sijn sullē verbrant wor-
den. Als si sullē segghē, het is vrede,
daer en is gheen sorghe meer: so
sal dat verderuen snellijck ouer haer
allen comen, ghelijck de twee oft pijn
ne coemt ouer een bevruchte vrou-
we, en si en sullē niet ontulien: maer
ghi lieue broeders en sijt toch niet in
duyfternisse, dat v dien dach niet en
verrassche ghelijck een dief.

Ungheleerde.

D goedertieren waerhept, ic heb
wel ghehoort datter veel teekenen
sijn die te voren gheschieden sullen,
ende in dien dattet v goddelicke ghe-
uade beliest, so begheere ick vercla-
ringhe van de sommighe, op dat ick
die kennende v heplighe toecoemst
met blinder en vrolicker hertē mach
verwachten.

Waerhept.

Siet dat v niemant en bedrieghe,
daer sullender veel comen in minnen
naem, segghende: Ich ben Christus
ende si sullender veel bedrieghen.

Du

i. Tess.
v. a

Matth.
xxiii. a.

Ongheleerde.

Die dat segghen die moeten wel antechristus sijn, die waren pinners goet te kennen dat valsche prophetē sijn, sullen si haer so openbarlick be-roemen datse seluer Christus sijn, so sijnse goet te kennen. Maer wie sijn de ghene die dit sullen segghen?

Waerhept.

Jud. i. 8. Daer sijn sommighe menschē ter siden in ghecomen, van welke door tijden ghelecheuen is tot alsulckē oordeel, dese sijn ongoddelick, ende trecken de ghenade Gods tot weeldichept, ende verloochenen Godt, dat hi alleen de Heere is, ende den Christum Jesum.

Ongheleerde.

Och wat ic hoor, na dat ghi sprekende sijt o beminde waerhept, so dunct mi dat den tijt half hier teghē woordich is, want waermen schier coemt men en hoort anders niet dan van tribulatie, verraderie, beruen, moorden, bedroch, haet ende nijd, ende alle booshept.

Waerhept.

Matth. xxiij. a. Daer sullen opstaen veel valsche propheten, ende sullen veel menschē ver-

berlepten ende beduseghen.

Ongheleerde.

Ich sorghe Heere dat van dat gheslachte in allen hoeken al te hants niet wepnich en sijn, ende dat veel simpele mensche sijn, die daer af berlept worden, die in eenen goeden wech ende leeringe meynen te wandelen.

Waerhept.

Daer is eenen wech die den men Prooue. schen goet dunct, maer si worden ge- biiij.a. lept totter ewigher verdoemenisse. De leeringhe vanden ghenen Prooue. die den wech des leuens berlaten is xv.b. quaet.

Ongheleerde.

Godt hebbe lof, ick ben ghenoech van v ghewaerschout ende gheleert dat ick de gheesten sal proeuen oft si van Godt sijn: ende dat ick mi alleen houden sal aen de godsalighe leeringhe ende woorden Gods.

Waerhept.

Salich sijn si die Gods woort Luc. xi. s. hoozen ende dat bewaren.

Ongheleerde.

Wat teeken en sullen der meer geschieden?

Waerhept.

Want

Want de boosheyt de ouerhant sal nemen, so sal de liefde in veel menschen vercoutmen; maer die volstantich blijft totten eynde toe, die sal salich sijn.

Dingheleerde.

'Tis goet dat den dach des Heeren voor de dore is, want de liefde by na herdreuen is tot de gantse weerelt, daerse alder meest behoort te sijn, daer bindt men se alder minste.

Waerhept.

Marc.
xiij. b.
mat. x. b. Deen broeder sal den anderē in de doot leuerē, en de vader dē sone, en de kinderē sullē tegē haer ouders opstaē, en sullē se doodē. Daerō siet voor v, wāt si sullen v leuerē voor de raethuylen en scholē, en ghi sult ghegheestelt worden, ende voor de vorsten ende coninghen moet ghi gheleuert worden om mijnen naem tot een ghetuyghenisse ouer haer.

Matth.
xxiiij. Ende dat Euangelie moet te voren ghepredicht worden onder alle volcken, ende dan sal de ynde comen.

Dingheleerde.

Esacien wat ick hoorē, wilt ons toch bistaen o goedertierē Heere, op dat wi pmaer staende moghen bliuen

uen. Maer segt mi toch, wat sal dat
alder grootste teken wesen, daer wi
bi sullen weten de toecoomste ons
Herren? Waerheyt.

Als ghi sien sult den woesten on- **Matth.**
mensche licken grouwel, daer af ghe **xxiiij. b**
sept is doer den propheet Daniel.

Ongheleerde.

Segt mi doch lieue waerheyt wat
grouwel is dat?

Waerheyt

Ich hebbe v noch veel te segghen, **Jo. xvi. c**
maer ghi en conuet v niet verdra-
ghen. Wie dat leest die mercke daer
op, wie ooren heeft om te hoozen die **Matth.**
hooze, Wāt dan sal so groote tribula **xxiiij. b**
tie sijn, welc noyt ghesien en is vā het
beghin sel der weeret tot v toe, en
opmermeer sijn en sal. Ten waer **Lu. xxi.**
dat dese daghen vercozt werden, so v,
en werde alle vleesch niet salich.

Ongheleerde.

Wel dien die dan een toe vlucht
met een vast betrouwen can hebben
totten stercken torren den naem des
Heeren, op dat hi behouden mach
blijuen. Waerheyt.

Terstont na dese tribulatie deser **Matth.**
tijt, so sal de mane ende sonne haer **xxiiij. e.**
licht

licht verlielen, ende de sterren sullen
vanden hemel vallen, ende de crach-
ten der hemelen sullen beroert wor-
den: ende dan sal dat teeken van des
menschen Sone inden hemel ende in
der locht verschijnen. Wanneer dat
gheschieden sal, so siet toe ende heft
op v' hooft, daeromme dat v' verlossin-
ghe ghenaeckt. Siet aen den vijch
boom, ende alle bloemen en boomen
als si telgherkens voort brenghen,
so siet ghi bi v' seluen, ende weet dat
den somer na bi is. Also oock wan-
neer ghi dit alle siet geschieden, so
weet dat het rijck Gods na bi is.

Wan dat oordeel Gods,
ende van d' at eewich leuen.

Ongheleerde.

Hoe sal toch dat oordeel Gods toe-
gaen, dwelck mi wel verlangde te
hooren.

Waerheyt.

Matth. Als de Sone des menschen comen
xxv.c. sal in sijn heerlicheyt, ende alle En-
ghelen met hem; dan sal hi sitten op
den stoel snyder heerlicheyt. En alle
dat volc sal voor hem vergaderet wor-
den

den, ende hi salse van malcanderen
scheiden. Ende hi sal de schapen tot
sijnder rechter hant stellen, ende die
bocken totter sincker hant.

Ongheleerde.

Dan moghen haer de schaepkens
Christi wel verbliden ende glorie
die sijn woort ghehoort, en sijn stem-
me ghevolcht hebben.

Waerhept.

Dan sal de Coniuck segghen den
ghenen die tot sijnder rechterhant
sijn sullen. **Comt hier ghi ghebe-**
nedijde mijns Vaders, ende besidt
dat rijck dat u bereypt is van het aen
beghin der weerd, want ick heb-
be hongherich gheweest, ende ghi
hebt mi ghespijst: Ic ben dorstich ghe
weest, ende ghi hebt mi ghelaect: Ic
ben een gast geweest, ende ghi hebt
mi gheherbercht: Ic ben naect ghe
weest, ende ghi hebt mi ghecleedt.
Ick ben cranck gheweest, ende ghi
hebt mi besocht. Ic ben gheuanghe
gheweest, en ghi sijt tot mi ghecome.

Ongheleerde.

Sullen dan de rechtvaerdige haer
dese goede wercken toe schrijven, en
haer daer af beroemen?

113

h

Waer

Matth.

xxv. c.

Waerhept.

Matth.
xxv. c.

Dan sullen de rechtuaerdige antwoorden: Heere wanneer hebbe wi u hongherich oft dorstich ghesien, en de hebben u ghespilt ende ghelaeft. Ende de Coninck sal antwoorden: Voorwaer voorwaer segge ic u: wat ghi van desen minen alderminsten broederen gedaen hebt, dat hebt ghi mi ghedaen. **Onghelerde.**

Wat sal hi dan segghen totten bocken? **Waerhept.**

Matth.
xxv. d.

Dan sal hi segghen tot de ghene die tot sinder sincker hat sullen staen: Gaet ghi vermaledide in het ewighe vier, dat berept is den dupuel ende sinen enghelen. Ick ben hongherich gheweest, en ghi en hebt mi niet ghespilt; Ick ben dorstich gheweest, en ghi en hebt mi niet ghelaeft; Ick ben een galt gheweest, ende ghi en hebt mi niet gheherbercht; Ick ben naect gheweest, ende ghi en hebt mi niet ghecleedt: cranck ende niet gheuileert; Ick ben gheuanghen gheweest, en ghi en hebt mi niet besocht.

Dan sullen dese antwoorde. Heere wanneer hebbe wi u ghesien hongherich, oft dorstich, oft een galt, oft naect

naeckt, cranck, gheuanghen, en dat
wi u niet ghedient en hebben?

Ongheleerde.

Och dat sal wel een scherpe sentē
tie wesen door de bocken ende onge-
loouighen. Dan sullen alle menschē
een sonderlinghe toe vlucht moeten
hebben tot haren patroon Christus
Jesum, dat hi tot dier vren een ghe-
uadich rechter wil wesen.

Waerhept.

Daer en is gheen verdoemenisse Roma.
den genē die in Christo sijn, die niet vij. a
na den vleesche, maer na den gheest
wandelen. De Heere sal door een **Cessal.**
ghebenedijnghe en bermanen, ende **ii. d.**
stemme des aertsch enghels, en met
ter basupnen Gods neder comē vā
den hemel, ende de dooden in Chri-
sto sullen opstaen ten eersten. Dā **Matth.**
sullen de rechtuaerdighe blincken ge **x. ij**
lijc de sunne int rijk haers Vaders.

Ongheleerde.

Och wat een onsprekelijcke blij-
schap sal daer dā wesen onder de wt
uerozen schaepkens Christi, meer
dan een menschelick herte begrūpen
can.

Waerhept.

Gheen ooghe en heuet ghesien, **i. Cori.**
h. ij gheen **ij. c.**

gheen oore ghehoort, noch ten qua
nopt in smenschen herte, dat Godt
den ghenen bereypt he eft die hem lief
hebben. **Onghelerde.**

Hoe sullen si dan toe sien die hier
Gods heplighen ende wtuercozenen
alle persecutie en lijden aenghedaen
hebben, die Christum en sijn na vol-
ghers bespot ende ghelastert hebbe,
die mogen dan wel t'ouuels kermis
verwachten.

Waerheyt.

Sap. 6 a Dit siende sullen si met eysschelic
ker vreesen worden verschiet, ende si
sullen verwonderen in die haestich-
heyt der ongehoepster salicheyt, such-
tende van v'naetheyt des gheests,
segghende bi haer seluen, leet wesen
betwifende, ende van bangicheyt des
gheests suchtende: Dit sijnse die wi
somtijlen in spotte ghehadt hebben
ende in ghelijckenisse der lachterin-
ghe. **Wi** ontsinnighe menschen ach-
ten haer leuen raserie te wesen, en-
de haer eynde sonder eere. **Stet**, hoe
sijn si onder de kinderen Gods ghe-
reken, ende haer lot is onder de heyl-
ighen gherekent.

Onghelerde,

Hoe

Hoe salt dan met de rechtuaerdi-
ghe lijn

Waerheyt.

De rechtuaerdighe sullen inder Sap. 6 c
eewicheyt leuen, en haren loon is bi-
den Heere, en haer ghedachten sijn bi-
den alder oppersten. Hierom sullen
si dat rijk der Schoonheyt besitten.

Ongheleerde.

So moghen haer alle ghelouige
menschen wel verbliden teghen de-
sen salighen dach des Heeren, als hē
haer brudegom Christus so glorio-
selic opēbare sal, die de droeffnisse
dan in een eewighe bruechde veran-
deren sal.

Waerheyt.

Si en sullen niet meer hongheren
noch meer dorsten, noch de sonne en
sal op haer niet meer schijnen, noch
de hitte. Want dat lam midden indē
stoel salse regeren, ende salse tot de
leuende fonteyne der wateren ley-
den, ende Godt sal alle tranen van
haren ooghen af wasschen.

Apoca 7
vij. d.

Ongheleerde.

So sal pimmers de doot eē eynde
nemen, ende de Heere des leuens sal
comen.

Waerheyt.

Hi sal de doot inder eewicheyt ter

Elaias,
xxv. c

h. iij.

neder worpen: en Godt de Heere sal
de tranen van alle menschen afwas-
schen, en hi sal wech nemen de bet-
smaetheyt sijns volcks int gheheele
aertrijc. Tot dier tijt salmen seggen:
siet, dat is onse Godt, op den welckē
wi wachten, en hi sal ons helpen.

Dingheleerde.

Dat wil mi en alle ghelouighen
Godt gunnen, dat wi also in dē dach
der openbaringhe ons salichmakers
met sulckē stemme en betrouwē ver-
wachten moghē sijn ewige glorie.

Waerhept.

Col. ij. b Als Christus, v leuen, hem opēba-
ren sal, dan suldy oock opēbaren met
hem inder heerlicheyt.

Dingheleerde.

Hier wil ic mi nu vast op hem ver-
hopen, en verwachten des Heerē toe-
roemte met brueden, daer ick mi
doer wanhope hier voortijts voor te
schroemen plach: maer tot mijnder se-
kerheyt te vermeerderē segt mi loch
waer seyt Christus, dat wi Heydenē
oock een plaetse sullen hebben in die
hemelcke woouinghe, hoe luydē sijn
woorden.

Joā. x. a

Waerhept.
Ick hebbe noch ander schapē, die
niet

niet wt beser kope en sijn, ende die
selue moet ick oock daer toe leyden,
ende si sullen mijn stemme hooren,
ende sal een kope worden ende een
herder. Ende en laet v herte niet ver
schrieken, ghelooft ghi in Godt, so
ghelooft ooc in mi, in mijns Vaders
huys sijn veel wooninghen.

119 Ongheleerde.

O Heere Jesu Christe mijn salich
maker, hoe sullen wi arme sondaren
v onmetelijke gunsten ende ghenade
de pnutermeer ghenoech connē ghe
louen ende ghedancken van de rijck
dommen ende salicheyt, die wi doer
v ontfanghen hebben. Al hadden wi
alder Apostelen heylicheyt, ende al
der propheten salicheyt ende open
baringhe, alder Engelen tonghen
ende verstant, so en mochten wi niet
begripen ende wt spreken de gauen
die wi van v ontfanghen hebben. Ick
wille nochtans na mijn vermoghen
doer de macht ende ghenade die ick
van v vercreghen hebbe, v goetheyt
altijt prisen alle de daghen mijns le
uens. Ende nu Heere ick dancke v
wt gronde mijns herten, dat ghi mi
in alle saken des gheloofs die mi van
noode waren te weten so goedertier
lick

lick en minnelick onderwelen ende
gheleert hebt, Ick bidde v o goeder-
tierē waerhept, dat ghi mi doer uwē
heplighen Gheelt behouden wilt in
v betwaringhe.

Waerhept.

Jo. xv. a Blijft in mi ende ick in v, ghelijck
de wijraencke gheen vruchte en can
voortbrengen van haer seluen ten si
dat si in den wijnstock bliue, also ooc
ghi niet, ten si dat ghi in mi blijft.

Daghelerde.

Ick bidde v ontfermhertighe Hee-
re, dat ghi bi mi wilt bliuen, so en
sal mi niemant conuen ende moghen
verlepden.

Waerhept.

Matth. xxvij. d Siet ick ben bi v alle daghe totten
eynde der werelt toe.

Eynde.

Gheprint by Nicolaes van Olden
borch. An. 1536.

